

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 3 SEPTEMBER 1947

No. 1582

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;
F. de Vries;

J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	695
Uit buitenlandse bron	695
Onder de zweep van de tegenspoed door <i>Mr K. P. van der Mandele</i>	696
Het Ontwerp-Statuut van De Nederlandsche Bank door <i>Tj. Greidanus</i>	697
De betekenis van de levensverzekeringmaatschappijen voor de omvang en bestemming der besparingen door <i>R. Zaalberg van Zelst</i>	698
Vrije deviezen een gewenste stimulans voor de export? door <i>Dr A. Kraal</i>	701
„Geleide” wederopbouw door <i>A. Berka</i>	703
Boekbespreking:	
Dr R. L. Beukenkamp, De wereldgraanhandel, bespr. door <i>Dr F. L. van Muiswinkel</i>	705
Aantekening:	
Engeland en Argentinië	705
Internationale notities:	
De olie-industrie in de Verenigde Staten	707
De financiering van het Hongaarse driejarenplan	707
De Australische handels- en betalingsbalans in 1946	707
Geld- en Kapitaalmarkt	708
Statistieken:	
Bankstaten	708
Groothandelsprijzen ijzer	710
Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland	710
Maandcijfers van de grote banken in Nederland	710
Verloosheid in Nederland	711
Stand van 's Rijks Kas	711

DEZER DAGEN

werpen kleine lichten lange schaduwen; een bewijs, dat de zon lager staat. De kleine voldoening, dat de door de Veiligheidsraad aanvaarde resoluties over Indonesië voor Nederland, naar algemene strekking, aanvaardbaar bleken — België verklaarde zich inmiddels bereid om in de Commissie van Drie zitting te nemen —, dooft weg in het lichtloos perspectief. In de bezette gebieden wordt het republikeins gezag door de Nederlands-Indische Regering niet meer erkend; er was geen andere oplossing. Het kabinet houdt

voorlopig zijn licht onder de korenmaat, totdat de hier en ginds vertoevende regeerders zich plaatselijk hebben verenigd. Zal een vereniging naar idee daardoor lichter vallen?

Ook het Engelse kabinet komt nog voortdurend samen. Het maakte een aantal maatregelen tot versoering openbaar; de aanvankelijke vreugde over dit handelend optreden doofde echter snel: men acht het te slap van uitwerking en te schemerig van bestemming. Thans is het jaarlijks congres der vakverenigingen bijeen. Zal na afloop de Engelse Regering een heldere lijn kunnen volgen, bevrijd van de schaduwen der steeds terugkerende mijnwerkersstakingen? Voorlopig staat langs deze weg een reeks omfloerste lantarens: de ongeregelde heden in voormalig Brits-Indië, de Egyptische, de Palestijnse en de Griekse kwestie.

Zucht Engeland, eerder nog is het Frankrijk, dat slechts met moeite de lampen brandende houdt. De Regering moet thans, tegen de zin van werkgevers en werknemers, de prijzen officieel verhogen; de import uit het dollargebied wordt drastisch beperkt. Met deze poging tot verlichting der betalingsbalanspositie ging een verlaging van het broodrantsoen gepaard, die zwaar wordt opgenomen: stakingen waren het gevolg. Zal de steenkool uit het Ruhrgebied voor lichtpunten zorgen, nu te Berlijn een herziening van de Duitse steenkoolexport naar Frankrijk ter sprake komt? Over het plan tot verhoging van het peil der Duitse industriële productie was inmiddels, ook gezien het Russische protest, van vreugdevuren geen sprake.

Voor het geval tot het ontsteken daarvan neiging mocht bestaan op de Parijse conferentie, die binnenkort haar rapport zal hebben voltooid, hebben de Verenigde Staten reeds bij voorbaat op tempering aangedrongen. Hun plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken, Lovett, waarschuwde voor dwaallichten; hij verklaarde een redelijk en reëel rapport te verwachten. Eén zijner medewerkers, Kennan, neemt thans aan de besprekingen deel, ter verlichting over de kansen, die West-Europa bij het Amerikaanse Congres heeft.

Er zijn dus nog kansen. Met deze sobere vreugde moet ook Zuid-Amerika het doen, dat op de politieke Conferentie te Petropolis zijn economische problematiek naar de volgende voorjaar te Bogota te houden conferentie zag verwezen. Reeds Keats sprak van „shadows numberless”; op welke termijn zal, bij het voortduren der dollarschaarste, het ontwerp-charter voor de te Havana op te richten Internationale Handelsorganisatie, dat te Genève eindelijk het licht zag, de bilateraliteit van het handelsverkeer kunnen doorbreken?

Sobere vreugde: ditmaal ook de ondertoon van ons Koninginnefeest, waarover, ondanks vuurwerk en schijnwerpers, schaduw lag, en waarbij de duisternis, die voorbij is, in Rotterdam een waardige herdenking vond.

Het is daarentegen niet de stemming, waarin de redactie van „E.-S.B.” Prof. van der Valk als lid van de Commissie van Redactie, door langdurig buitenlands verblijf, ziet vertrekken. Hier valt de nadruk op de vreugde, dat ook buiten redactieverband de ervaring en het enthousiasme van Prof. van der Valk ter beschikking blijven.

Indische Werkgevers!

Is het U bekend, dat, indien U de
PENSIOENVERZEKERINGEN
voor Uw werknemers in Indië onderbrengt bij
Het Onderling Levensverzekering-genootschap

DE OLVEH VAN 1879

de premiën voor deze verzekeringen kunnen
worden voldaan aan het kantoor voor Neder-
landsch-Indië van het Genootschap te Batavia?

Is het U voorts bekend, dat het
INDISCHE MOLESTRISICO
op zeer voordelige voorwaarden door DE
OLVEH VAN 1879 kan worden gedekt?

Zo neen, wendt U dan voor inlichtingen tot
het Hoofdkantoor van

„DE OLVEH VAN 1879” te 's Gravenhage
Kortenaerkade 1, afdeling Collectieve verzeke-
ringen, welke U gaarne met haar wiskundige,
juridische en fiscale adviseurs ten dienste zal
staan voor het uitwerken van een pensioen-
regeling voor Uw personeel.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZOONEN

ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

**N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE**

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen

culemborg
amsterdam
rotterdam

**De Curaçaosche Handel-
Maatschappij N.V.**

(Curaçao Trading Company S.A.)

GEBOUW „ATLANTA”
Stadhouderskade 6 - Amsterdam

Is voor hare kantoren en vestigingen in Curaçao,
Suriname en alle voornáme plaatsen in het
Caraïbische gebied **blijvend geïnteresseerd**
in offerten van fabrikanten van:

Bouwmaterialen	Huish. artikelen	Textiel
Hang- en Sluitwerk	Electr. Technische art.	Papier
Bouwbeslag	Glas	Emaille
Kleine IJzerwaren	Sanitaire artikelen	Levensmiddelen
Gereedschappen	Dakpannen	Keramische art.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT · BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel
kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F

**N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT**

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr K. P. van der Mandele, *Onder de zweep van de tegenspoed.*

De voorlopige cijfers van de Nederlandse handelsbalans zijn slecht. Het percentage van de invoer, dat door uitvoer is gedekt, bedraagt nog geen 40 pCt en het stijgt niet; Engeland daarentegen haalde in Mei jl. ruim 60 pCt, België bijna 90 pCt. Zou ter stimulering van de export, in navolging van België, niet een Ministerie voor de Buitenlandse Handel moeten worden gecreëerd? De import zal, hoe hard ook, moeten worden beperkt, met name in de groep „consumentengoederen”. Meer dan ooit moet Nederland zich thans inspannen in het belang van de welvaart voor allen.

Tj. Greidanus, *Het Ontwerp-Statuut van De Nederlandsche Bank.*

De bij de wet voorgeschreven pariteiten, gebaseerd op de gouden standaard, die in 1936 werden verlaten, zijn sindsdien nimmer door een ander richtsnoer vervangen. Dit is een ernstige lacune, waarin het nieuwe Ontwerp-Statuut van De Nederlandsche Bank niet voorziet.

Hierin ligt voor de stabiliteit van het geldwezen een groot gevaar. Artikel 9, lid 1, van het Ontwerp dient daarom te bevatten, dat de Bank tot taak heeft, de interne stabiliteit van de Nederlandse geldeenheid te waarborgen. Artikel 26 moet voorts zodanig worden gewijzigd, dat in geval van externe waardeveranderingen maatregelen bij afzonderlijke wet mogelijk zijn.

R. Zaalberg van Zelst, *De betekenis van de levensverzekeringmaatschappijen voor de omvang en bestemming der besparingen.*

Hoewel de spaarzin in het algemeen nog teleurstellend schijnt, vindt zij anderzijds compensatie in de werkzaamheid der levensverzekeringmaatschappijen, die voor de omvang der besparingen en het behoud van het monetaire evenwicht in belangrijke mate een stabiliserende factor vormen. Deze besparingen kunnen geenszins de Overheid alleen ten goede. Leningen aan het bedrijfsleven, participatie in de Herstelbank, deelneming in en financiering van de woningbouw, risicodragende financiering van het bedrijfsleven, behoren mede tot de bestemming der besparingen. Belangrijk is ook, dat door de goedkoopgeldpolitiek de rente van onderhandse leningen en bankcredieten matig blijft, hetgeen weer een gunstige uitwerking heeft op de spanningen in de prijsstructuur.

Dr A. Kraal, *Vrije deviezen een gewenste stimulans voor de export?*

Vrijgeven van een deel der exportopbrengsten is slechts dan verantwoord, indien de daaruit te verwachten stijging van de export tevens het algemeen belang dient. Dit is slechts onder bepaalde omstandigheden en voorwaarden het geval. Zo kan bijv. overdraagbaarheid der vrije deviezen bezwaarlijk worden toegestaan; voorts kunnen geen vrije deviezen worden toegestaan voor landen, waarmee het handels- en betalingsverkeer aan bepaalde contingenten is gebonden. Een systeem van vrije deviezen is vooral t.o.v. de Verenigde Staten van belang.

A. Berkx, *„Geleide” wederopbouw.*

Uitgangspunt: de productiecapaciteit in de bouwnijverheid hangt vnl. af van twee factoren: beschikbare arbeidskrachten en materialen. Een groot voordeel van de geleide economie ligt nu in het feit, dat de Overheid de vraag kan regelen naar het aanbod; zij dient daarbij te waken tegen te lage, maar ook tegen te hoge prijzen.

Uit het feit, dat zwarte lonen in de bouwnijverheid thans veelvuldig voorkomen, volgt, dat er meer gegund is dan verantwoord was. Met name de lawine van aanbestedingen in Juli jl. druiste in tegen de boven vermelde beginselen.

UIT BUITENLANDSE BRON.

De effectenhandel te New York was, volgens de „New York Herald Tribune” van 28 Augustus, op 27 Augustus op het laagste peil sedert 3 jaar. De omzet bedroeg 480.000 aandelen; de koersen vertoonden weinig verandering.

Het „Marshall-plan” en de Amerikaanse export. In Europa hoort men soms de opmerking, zo zegt de New Yorkse correspondent van „The Investors' Chronicle” in het nummer van 30 Augustus jl., dat het „Marshall-plan” berust op de wens om een depressie in de Verenigde Staten te voorkomen. Het is waar, dat het enorme exportvolume de „boom” in stand helpt houden; echter:

1. Vele Amerikanen (o.a. Hoover en Vandenberg) beschouwen zelf deze enorme exporten geenszins als een „unmitigated blessing”.

2. De prijsstijging van vele Amerikaanse goederen is mede grotendeels veroorzaakt door buitenlandse aankopen.

3. De lening aan Engeland is gefinancierd uit belastingopbrengsten. In dit verband wees de „New York Times” er onlangs op, dat „big spending at home” aldus een alternatief is van „big spending in Europe”.

De tinproductie in Nederlands-Indië zal, naar men in City-kringen te Londen aanneemt, binnenkort een stijging vertonen. „The Times” van 30 Augustus jl. wijst er op, dat twee tinbaggermolens naar Nederlands-Indië onderweg zijn en dat er nog zes zijn besteld. Gedurende de eerste 7 maanden van dit jaar werd 9.448 ton tinerts verscheept, een hoeveelheid, die aanzienlijk boven het totaal voor 1946 ligt. De thans in gebruik genomen en te nemen baggermolens zijn groot en modern en vereisen minder arbeidskrachten dan die op Malakka in bedrijf zijn. „This, together with the greater efficiency of Dutch labour and the availability of coal locally and from Borneo, have been adduced as the reasons for the speed of rehabilitation”.

De ernstige voedselsituatie in Frankrijk blijkt uit de volgende, aan „L'Economie” van 28 Augustus jl. ontleende gegevens:

In 1.000.000 quintalen	Oogst	Beschikbaar
1938—1939	98.010	73.225
1945—1946	42.093	25.780
1948—1947	67.589	44.000

Constant gaan van de oogst 17 miljoen quintalen naar andere doeleinden, zoals zaaigran, consumptie van de gezinnen der boeren en in de laatste jaren: „échanges illégaux”. De nationale behoefte voor de oorlog was circa 80 miljoen quintalen. Een broodrantsoen van 250 gram per persoon per dag vereist reeds 42 miljoen quintalen, „ce qui explique les projets... de réduire massivement les rations”.

Zuid-Afrika heeft geen dollarzorgen, deelt de „Neue Zürcher Zeitung” van 29 Augustus mede. De Zuid-Afrikaanse Regering heeft geen haast om — anders dan in Nieuw-Zeeland en Australië — met het oog op de internationale dollarcrisis een verandering in de economische politiek te brengen. Zij verlaat zich er op, dat Zuid-Afrika zich steeds genoeg dollars kan verschaffen, als het evenredige hoeveelheden goud naar de Verenigde Staten verscheept. In kringen van het bedrijfsleven twijfelt men er echter aan, of het op den duur mogelijk is om in grote omvang Amerikaanse goederen te importeren, aangezien dit zelfs voor een goud-producerend land kan leiden tot schulden tegenover Amerika.

ONDER DE ZWEEP VAN DE TEGENSPOED.

Met een titel gelijkend op deze bevatte de Engelse Economist enige weken geleden een leidend artikel, waarin de economische crisis, waarvoor de Britse natie staat, nog eens uitvoerig uit de doeken wordt gedaan. Ook voor ons dreigt zulk een crisis. Maar Engeland heeft tenminste zijn Aziatische problemen opgelost; wij hebben nog onze zorgen en ginds en hier. Over die Indische zorgen willen wij thans niet spreken, maar wel over de beslomeringen thuis. Wij weten, dat wij hier twee huishoudingen te saneren hebben, de staatshuishouding en de economische. Wij laten de eerste vandaag met rust in de verwachting, althans in de hoop, dat men de gapijnen in het budget in versneld tempo zal weten te dichten. Maar „the great gap”, die ons nu bezighoudt is de zware bres, geslagen in onseconomisch bestaan, in onze internationale economische positie.

De voorlopige cijfers van onze handelsbalans zijn slecht. Het percentage van de invoer, dat door uitvoer is gedekt, haalt nog niet eens 40 pCt en het stijgt niet. Vergelijk het met Engeland, dat thans in een zenuwcrisis leeft, met een percentage van ruim 60 pCt in de maand Mei en met België, dat in diezelfde maand bijna 90 pCt haalde. Ieder begrijpt, dat wij bij deze voor ons land zo ontstellend slechte cijfers niet bij de pakken kunnen neerzitten; wij hebben te doen wat iedere zakenman doet: het grote potlood ter hand nemen, de gang van zaken in het bedrijf ontleden en cijfers, schatten, snoeien. Wil men op die manier ook het grote economische bedrijf van de vaderlandse gemeenschap bekijken, dan kan men niet beter doen dan een winst- en verliesrekening — conto finto — opzetten, waaruit men zien kan, hoe het verloop van het bedrijf zich naar schatting zal kunnen ontwikkelen en waar geschrapt, gecorrigeerd of gesuppleerd moet worden.

Die rekening moet — het is niets nieuws en oud als de weg naar Kralingen — als volgt worden gedacht. In het credit vooreerst de bronnen van inkomen uit vernuft en arbeid: export, diensten, transito- en driehoekshandel; en dan de bronnen uit investeringen en financiering: inkomsten uit buitenlandse beleggingen, opbrengst van gerealiseerde beleggingen in het buitenland en opbrengst van in het buitenland opgenomen leningen. Deze laatste posten zijn nodig om het economisch budget enigszins sluitend te maken. Daarvoor zijn leningen — voorshands — welkom, maar zij moeten beperkt blijven; onze beleggingen en de inkomsten daaruit, vroeger een uitstekend complement in onze betalingsbalans, gaan verdwijnen als sneeuw voor de zon. Nòch op het één, nòch op het ander kan op de duur meer gerekend worden, tenzij dan dat onze beleggingen in Indonesië nog eens tot waarde en rendement zouden kunnen worden gebracht. En mogelijke „lend and lease” volgens het plan-Marshall zullen wij nu zeker toch nog niet in de rekening op mogen nemen.

Alle kracht en alle aandacht zal dus gegeven moeten worden aan de bronnen uit industriële en commerciële werkzaamheid. Neem daarvan de handel. Het is bekend, welk een groot aandeel de Nederlandse koopman tot vlak vóór de oorlog heeft gehad in de wereldhandel: graan van Argentinië naar Noorwegen, koffie van Brazilië naar Finland, katoen van Amerika of Egypte naar de Elzas, wol van Australië naar Noord-Duitsland, citrusfruit van de Middellandse Zee naar Engeland. En door het inkrimpen van de wereldhandel en vooral door onze deviezenpositie is dit actief op onze winstrekening, onze transito- en driehoekshandel, hoogst-bedenkelijk ingekrompen. Vooroorlogs waren het omzetten van honderden miljoenen guldens, die belangrijke verdiensten inbrachten en zij zouden geheel teniet zijn gegaan, indien althans De Nederlandsche Bank niet open oog en oor had gehad vóór de wensen van de groothandel en op beperkte-schaal deviezen beschikbaar had gesteld voor de door haar als legitiem beoordeelde gevallen.

Volgen de diensten. Mede dank zij de energieke beslissingen en brede visie van het Departement van Scheepvaart (nu van Verkeer) heeft de Nederlandse koopvaardijvloot zich aanmerkelijk kunnen herstellen van de geweldige slagen haar in de oorlog toegebracht en is zij in staat geweest en nog steeds in staat om zeer belangrijke bijdragen aan de „onzichtbare export” bij te dragen en de winsten, uit de deviezen gerealiseerd, zullen aangewend kunnen worden tot verdere aanbouw, tot verhoging van ons „potentieel”. ter zee, zodra omstandigheden en prijzen dit maar even toelaten. Wat voor de zeevaart geldt gaat óók op voor de luchtvaart, voor de Rijnvaart en voor onze grote zeehavens: een snel herstel van de laatste zal „betalen”. Dan komt daar nog bij het hoogst belangrijke zee-sleepbedrijf, het intensieve reparatiebedrijf van de scheepswerven en het buitenlands bedrijf van onze assurantiemaatschappijen en de inkomsten van de Nederlandse Spoorwegen. Alles instrumenten in onze hand om de, broodnodige, deiezen te verdienen; zij kunnen dus niet krachtig, niet sterk genoeg gemaakt worden en iedere solide uitbreiding er van moet aangemoedigd worden.

Dan komt de hoofdbron, die het doen moet: onze export. Wij kennen de meest belangrijke elementen van die export: aardappelen, bloembollen, radio-artikelen en gloeilampen, groenten, zaden en textiel; eigenlijk een beperkte categorie. Wij weten, dat van deze groepen de export veelal zal kunnen worden opgevoerd en dat sommige groepen uit vroegere tijden nog geheel ontbreken (eieren, bacon, oliën enz.), zodat een stijging van de uitvoer uit dien hoofde kan worden verwacht. Maar er zijn en komen óók tegenslagen, wanneer het ene land na het andere de deur half dicht doet of helemaal sluit óf omdat het op zijn invoer moet bezuinigen, óf omdat het zelf de productie ter hand wil nemen. En er zijn ook tegenvallers omdat er geen compensatiemogelijkheid is of erger, omdat wij — en dat gebeurt nog eens — véél te duur zijn.

Maar er wordt niet stilgezeten. Men studeert en probeert aan alle kanten het zwakke percentage wat te verhogen. Buitenlandse Zaken, Economische Zaken, Landbouw; het Landbureau, het Directoraat-Generaal voor de Buitenlandse Economische Betrekkingen, de Stichting ter Bevordering van de Buitenlandse Handel, het Centraal Orgaan, de Jaarbeurs, de Consuls en de Handelsraden en Landbouwconsulenten, de Buitenlandse Kamers van Koophandel hier en ginds gevestigd, de Instituten, de Verenigingen „ter bevordering enz.”, alles tracht inderdaad te bevorderen, maar: het komt er nog niet uit. Men komt sterk onder de indruk, dat nóg energieker en doortastender, nóg compakter en krampachtiger zal moeten worden aangepakt, en men stelt zich wel eens de vraag, of een volledige *concentratie* van al dit omvangrijke zware hoogstverantwoordelijke, de volle man eisende werk op de duur niet zou moeten worden gezocht — op Belgische wijze — in een Ministerie voor de Buitenlandse Handel. Maar ook dát zal niet helpen, wanneer niet met een geweldig élan de hand aan de riemen wordt geslagen en met enthousiasme en eendracht de boot „’s Lands Welvaren” wordt voortgestuwd naar beter en breder water.

En dan de debetzijde van de winst- en verliesrekening: de import. Nog kortgeleden stond in deze kolommen een uitstekende uiteenzetting van de gevaren, die dreigen in die leiden moeten tot een drastische invoerbeperking ¹⁾. Die gevaren zijn aanmerkelijk vergroot door de veelal stijgende in plaats van, zoals verwacht, dalende prijzen in de Verenigde Staten; kolen, opnieuw gestegen door de laatste looneisen, zijn daarvan het duidelijkste voorbeeld. Maar deze kolen — hoe duur zijn die ook niet door het transport — zijn voorlopig nog dringend nodig, en óók olie, óók graan en meel, en óók katoen en wol, en er moeten vooral productiemiddelen worden aangevoerd

¹⁾ Zie: „De noodzaak van een onmiddellijke drastische invoerbeperking” door Dr H. W. J. A. Vredegoor in „E.-S. B.” van 6 Augustus jl.

ter vervanging van die, welke verwoest werden of versleten zijn.

En tóch zal de beperking moeten komen en wel uit de groep „consumentengoederen”. Men zal „één pijp minder moeten roken per dag”, zoals Minister Dalton zeide bij zijn introductie van de wet tot verhoging van de rechten op tabak in Engeland; men zal, zolang Pernis ons met de Koevordense olie op het gebied van de benzine nog niet selfsupporting heeft gemaakt, wat minder plezierritten moeten doen; men zal de luxe-auto-invoer verder moeten beperken en evenzeer die van fijne tafelwijnen en men zal sinaasappelen en bananen alleen maar aan zieken en kinderen kunnen geven. Nu is het bekend, dat men dat allemaal niet eenzijdig kan doen. Als wij geen oedeurs kopen zal de export naar Frankrijk er danig onder lijden en voor onze uitvoer moeten wij dikwijls mindergewenste of althans niet-noodzakelijke importen accepteren. Het is alles bij elkaar een schaak- of damspel, dat onze onderhandelaars intelligent moeten spelen — en ook spelen — om tot een sluitend, enigermate bevredigend geheel te komen.

Maar het zijn niet alleen die intelligente spelers, wat wij nodig hebben. In het hierboven aangeduide artikel in „The Economist” staan deze lezenswaardige woorden: „At the moment it is manifest, that the country is languishing because its individual citizens do not react to the national calamity with sufficient effort and responsibility in their individual lives”.

„Sufficient effort”: wij schreven zoëven, dat over de héle lijn, én in export én in diensten én in handel, door ons het uiterste moet worden gegeven. Wij bedoelen: aan vindigheid, aan energie, aan volharding, waar nodig wakker-gemaakt, aangespoord, de weg gewezen door een klein maar sterk, speciaal daarvoor geformeerd regeringsapparaat. „Responsibility in their individual lives”, de tweede opdracht, waarschijnlijk voor de meesten de moeilijkste. Om kou te lijden, omdat het moet; om zich allerlei voedsel te ontzeggen, omdat het moet; om nog altijd met gebrekkige textielvoorziening te zitten, omdat het moet, en om eieren en kersen en chocolade en sigaren voor de export naar het buitenland af te staan; omdat het moet; om eindelijk een leven te leiden, zó sober en zó beperkt als het was in de sombere dagen van de bezetting, omdat: het moet.

De taak is om de ganse bevolking, gans Nederland tot die discipline op te voeden, tot die tucht, die onze soldaten in Indië getoond hebben toen zij maanden achtereen moesten stilstaan met het geweer bij de voet, terwijl de sluipschutters in het struikgewas hen omringden.

En dan toch eigenlijk niet onder de leus, die wij hierboven schreven. Zeker, onze tegenspoed is enorm geweest en is nog heel groot. Maar het zijn niet de zweepslagen van die tegenspoed, die ons moeten aanzetten enerzijds tot actie, en tot volledige overgave aan het werk: anderzijds tot een beheersing van wensen en een beperking van begeerten. Het moet zijn diezelfde opofferende gezindheid uit de oorlog, die het beste deel van ons volk toen heeft gebracht tot een samenlijke geweldige krachtsinspanning. Toen was het voor de *vrijheid*, nu zal het zijn voor de *welvaart*... van allen.

„The Economist” had gelijk toen hij schreef: het vraagstuk is niet in de eerste plaats van economische, maar van morele waarde. Economisch is: het onderkennen van de mogelijkheden en de gevaren, van de hinderpalen en de moeilijkheden; economisch is óók het bestuderen van en bouwen aan nieuwe mogelijkheden en nieuwe wegen. Moreel is: om klap op klap en slag op slag te kunnen opvangen, om laster en leugen te keren, om alle zinnen en zenuwen te dwingen tot één groot doel en om, ondanks paniek en ondanks dreiging, innerlijk van minuut tot minuut het bevel te horen: Zet dóór!

Laat een Man opstaan die ons Volk daartoe bezielt.

K. P. VAN DER MANDELE.

HET ONTWERP-STATUUT VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

In het najaar zal naar alle waarschijnlijkheid het Ontwerp van Wet, houdende „Nieuwe bepalingen nopens het Statuut van De Nederlandsche Bank N.V.” in de Staten-Generaal in behandeling komen. Tegelijk zal een ander wetsontwerp in behandeling komen, namelijk dat tot „verklaring van het algemeen nut van de naasting van de aandeelen in het maatschappelijk kapitaal van De Nederlandsche Bank N.V. door den Staat en regeling dier naasting”.

Met dit laatste wetsontwerp (naar de volgorde van indiening het eerste) zullen wij ons in dit artikel niet bezighouden. De vraag, of het de voorkeur verdient, dat de aandelen van de circulatiebank zich in particuliere handen of in die van de Staat bevinden, is een politieke aangelegenheid en geen monetaire. Op de toekomst van het geldwezen zal de overdracht van de aandelen van particulieren op de Staat van generlei betekenis zijn, aangezien de particuliere aandeelhouders ook thans of vroeger generlei invloed kunnen, resp. hebben kunnen doen uitoefenen op de monetaire politiek¹⁾.

Wij zullen ons derhalve bepalen tot het nieuwe ontwerpstatuut van De Nederlandsche Bank. Het is van een dusdanig groot belang voor de toekomst van ons geldwezen, dat het niet van belang ontbloomt is, dit ontwerpstatuut in ogenschouw te nemen.

Het kernpunt van het bankbeleid, dus van het beleid, dat ons geldwezen zal beheersen, is vervat in art. 9, lid 1, luidende:

„De bank heeft tot taak het reguleeren van de waarde van de Nederlandsche geldeenheid op zoodanige wijze te bevorderen als voor 's lands welvaart het meest dienstig is”.

In de toelichting op dit eerste lid van art. 9 schrijft de Minister: „De richting van het monetaire beleid dient door de Overheid te worden bepaald; de circulatiebank voert dat beleid uit. Dit is altijd zoo geweest en het dient zoo te blijven”.

Over inhoud en betekenis van deze zin zal ongetwijfeld algehele overeenstemming en volledige instemming bestaan. Het gaat er dan echter nog om, in hoeverre het monetaire beleid *bij de wet* dient te worden bepaald, in hoeverre dit beleid bij deze bepaling dient te worden begrensd en aan welke overheidsinstanties de bepaling van datgene, wat in de wet opengelaten is, dient te worden gedelegeerd.

In zijn toelichting vervolgt de Minister: „In de dagen van den metalen standaard lag de zaak zeer eenvoudig. De wetgevende macht maakte uit, of in het land de zilveren standaard, de gouden standaard, of de zoogenaamde dubbele standaard zou gelden en wanneer deze keus eenmaal was gedaan, was daarmede aan de circulatiebank een duidelijk richtsnoer gegeven ten aanzien van de weg, die ze in dit opzicht had te volgen”.

Het is een ernstige lacune geweest, dat sinds 1936, toen de tientallen van jaren gehandhaafde, bij de wet voorgeschreven pariteiten, gebaseerd op de gouden standaard, werden verlaten, het „duidelijke richtsnoer”, waarvan de Minister gewaagt, nimmer door een ander richtsnoer, dat minder wankelbaar zou blijken dan de tevoren geldende goudpariteit of de daarna gedurende enige jaren nieuw vastgelegde pariteit, is vervangen. Het is thans de grote vraag, in hoeverre het onderhavige ontwerpstatuut in deze lacune voorziet en het is daarom goed dit eerste lid van art. 9, dat bij de eerste aanblik het grondprincipe van het bankbeleid op zo stellige wijze tot uitdrukking schijnt te brengen, aan zo nauwkeurig onderzoek te onderwerpen. Indien namelijk objectief kon worden vast-

¹⁾ Zie in dit verband o.a. Prof. Dr P. B. Kreukniet, Nationalisatie van De Nederlandsche Bank, in „E.-S.B.” van 23 Juli jl., blz. 584 (Red.).

gelegd, wat bij het reguleren van de waarde van de geldeenheid „voor 's lands welvaart het meest dienstig” ware, dan lag in dit principe een veilige toekomst voor het Nederlandse geldwezen op de meest stellige wijze verankerd.

Het is daarom jammer, dat datgene, wat bij het reguleren van de waarde van de geldeenheid voor 's lands welvaart het meest dienstig is, allerminst een objectief gegeven is en dat de meningen hierover integendeel uitermate zullen zijn verdeeld. De één zal menen, dat voor alles stabiliteit van het ruilmiddel het meest bevorderlijk is voor 's lands welvaart, een tweede, dat die stabiliteit eventueel dient te worden opgeofferd aan een zo groot mogelijke expansie van de industrialisatie, een derde wenst vóór alles een stimulering van de export, een vierde zal door middel van het geldwezen op de rentelast van de overheidsfinanciën willen bezuinigen, een vijfde zoekt naar stimulering van de conjunctuur door monetaire maatregelen, en zo al meer.

Indien men derhalve het te voeren bankbeleid voorschrijft, zoals art. 9, lid 1 dit doet, dan laat men in feite alles open. Dit is een groot gevaar voor de toekomst, van ons geldwezen en het is bovendien onlogisch, want hoezeer ik er ook voorstander van zou zijn, dat de Directie van De Nederlandsche Bank met grote bevoegdheden wordt bekleed, voorzover het de leiding van ons geldwezen betreft, zou het toch onjuist zijn de beoordeling van „wat voor 's lands welvaart het meest dienstig is” aan dit college in handen te geven.

Het blijkt intussen in art. 26, lid 1, dat het ook geenszins in de bedoeling ligt van de Minister, deze grote bevoegdheden aan De Nederlandsche Bank te geven. De eerste zin van art. 26, lid 1, luidt nl.: „In de gevallen, waarin Onze Minister zulks ter coördinatie van de monetaire en financiële politiek der Regeering en de politiek van de Bank noodzakelijk acht, geeft hij, de Bankraad gehoord, aan de directie de ter bereiking van dat doel noodige aanwijzingen”.

Hiermede is de uitgebreide en zelfs te uitgebreide bevoegdheid, bij art. 9, lid 1 aan De Nederlandsche Bank gegeven, in feite weder geheel teruggenomen en gelegd in handen van de minister van Financiën, met deze restrictie, dat volgens art. 26, lid 2, indien de Bank tegen aanwijzingen van de Minister bedenkingen heeft, zij deze binnen drie dagen kenbaar kan maken, waarna de Regeering beslist, of de aanwijzingen dienen te worden opgevolgd.

Het gaat er dus om, welke de monetaire en financiële politiek van de Regeering is en met name die van de minister van Financiën, en zonder dat dit ergens nader wordt gestipuleerd, spreekt het vanzelf, dat ook deze zal zijn „het reguleren van de waarde van de Nederlandse geldeenheid als voor 's lands welvaart het meest dienstig is”. Men moet hieraan dus thans toevoegen „naar de mening van de Regeering en met name die van den minister van Financiën”.

Het behoeft geen betoog, dat de lacune, waarvan ik hierboven gewaagde, nl. dat sinds 1936 geen nieuw criterium is vastgelegd, hierdoor bij de wet dreigt te worden bestendigd; want aangezien zowel iedere Bank-Directie als iedere Regeering 's lands welvaart voorop zal stellen, verliest deze zin zijn objectieve inhoud, omdat de wijze waarop een kwestie is van een persoonlijke mening, en juist de meningen hierover uiterst verdeeld zijn.

In deze verdeeldheid dreigt voor de stabiliteit van het geldwezen een groot gevaar. Men had mogen wensen en hopen, dat de lacune van de onzekerheid ten aanzien van de toekomst van ons geldwezen door het nieuwe statuut zou worden opgeheven. Door dit ontwerp-statuuut wordt zij bestendigd.

Critiek is negatief; meer opbouwend is de beantwoording van de vraag, waardoor art. 9, lid 1 dan dient te worden vervangen. Het antwoord hierop moet luiden: „De Bank heeft tot taak de interne stabiliteit van de

Nederlandse geldeenheid te waarborgen”. Dit is een taak, die in de eerste plaats ligt binnen de sfeer van de bevoegdheden ener circulatiebank en die haar dan ook niet in een later artikel in feite weder behoeft te worden ontnomen. Maar in de tweede plaats, en dit is van een nog oneindig groter belang: hierdoor wordt de volkomen onzekerheid ten aanzien van het geldwezen, die sinds de lacune van 1936 heeft geheerst, weggenomen.

Handhaaft men deze lacune, dan blijven de waarde van het geld, van alle vorderingen en schulden uitgedrukt in geld, van alle contracten uitgedrukt in de geldeenheid, dikwijls op tientallen van jaren gesloten, de reële lonen, salarissen en pensioenen, de verhouding van lonen en prijzen, in een permanente onzekerheid. Neemt men deze lacune weg, dan is er binnen de grenzen van menselijke mogelijkheden zekerheid.

Er blijft echter nog een moeilijkheid over, die om oplossing vraagt. Ik noemde als doel de „waarborging van de interne stabiliteit”. Deze kan in conflict komen met de externe stabiliteit, met de verhouding van de waarde van de Nederlandse geldeenheid tegenover die van de munt van andere landen. Indien wij namelijk de interne stabiliteit van ons geld handhaven en in een ander land, dat van betekenis is voor onze economie, wordt gedevalueerd, dan zal de waardeverhouding van ons geld tegenover die munt gewijzigd zijn. O.a. kan dit voor ons land een stimulering van de import en een belemmering van de export betekenen. Het is dan de vraag, of wij de interne stabiliteit moeten offeren aan de aanpassing aan de waarde van de vreemde munt. De huidige stand van de monetaire theorie heeft nog niet het peil bereikt, dat over de beantwoording van deze vraag eenstemmigheid bestaat. Geenszins. Persoonlijk ben ik van mening, dat deze verkapte exportpremies van het vreemde land dienen te worden beantwoord met reële exportpremies, invoerrechten en/of andere niet-monetaire maatregelen²⁾. De meningen hierover zijn echter verdeeld en zolang dit het geval is, zal art. 26 in die zin moeten worden gewijzigd, dat in geval van veranderingen in de externe waarde van ons geld bij afzonderlijke wet zal moeten worden bepaald, óf en in hoeverre wij ons bij de nieuwe waarde van één of meer vreemde valuta's hebben aan te passen.

Hoofdzaak blijft echter, dat, behoudens voor dergelijke gevallen nieuw bij de wet te geven voorschriften, de sinds 1936 bestaande lacune wordt opgeheven en zeker niet in het nieuwe statuut zal worden bestendigd en dat als grondslag van het bankbeleid in dat nieuwe statuut zal worden vastgelegd de *waarborging van de interne stabiliteit van de Nederlandse geldeenheid*.

TJ. GREIDANUS.

²⁾ Zie hierover mijn brochure „De toekomst van den gulden”.

DE BETEKENIS VAN DE LEVENSVZERKE-RINGMAATSCHAPPIJEN VOOR DE OMVANG EN BESTEMMING DER BESPARINGEN ¹⁾.

De eigen plaats, die de polis van levensverzekering in het maatschappelijk verkeer inneemt, ontleent zij van ouds aan haar functie tot dekking van het individuele risico van kort en van lang leven. In het samenstel van contractuele verhoudingen, die het economisch leven bepalen, vervult het contract van levensverzekering zijn specifieke functie, wanneer dit risico van kort en lang leven individueel aanwezig is. Deze omstandigheid heeft ertoe geleid, dat jarenlang de maatschappelijke taak der levensverzekering-maatschappij vooral gewaardeerd werd in verband met haar functie van verzekeraar.

Inmiddels is in de laatste decennia de polis van levens-

¹⁾ De schrijver is Prof. Ch. Glasz erkentelijk voor de verschillende belangrijke aanwijzingen, die deze hem bij de opzet en de uitwerking van dit artikel heeft gegeven.

verzekering in haar veelheid van vormen meer en meer dienstbaar geworden aan de fondsvorming voor toekomstig te verwachten behoeften. De spaarfunctie der levensverzekering is daardoor zodanig op de voorgrond getreden, dat een belangrijk deel der gelden, die naar de levensverzekeringmaatschappijen toestromen — en voor de pensioenfondsen geldt zulks evenzeer — zijn te beschouwen als spaargelden, afgezien van de erin vervatte onkostenopslagen. Van het standpunt van de volkshuishouding bezien kan dan ook, ongeacht het feit, dat deze het risico van lang leven en géne het risico van kort leven wenst te doen dekken, iedere verzekerde dooreen genomen beschouwd worden als een spaarder voor een gemiddelde spaartermijn, waarbij de samenvoeging van risico's het mogelijk maakt aan de individuele personen de zekerheid te bieden, dat hun spaardoelinden worden bereikt, ongeacht de ongewisheid van de levensduur.

Levensverzekeringmaatschappij en pensioenfondsen ontlenen aan deze ontwikkeling haar betekenis voor de kapitaalmarkt. In recente beschouwingen werd aan deze betekenis bijzondere aandacht geschonken en wel enerzijds in verband met de omvang, die het sparen via deze institutionele beleggers heeft bereikt en anderzijds met de beperkingen, die deze lichamen zich bij de belegging der verzamelde besparingen opleggen. Beide onderwerpen verdienen onze aandacht.

Omvang der besparingen.

Zo lezen wij in het jaarverslag van De Twentsche Bank over 1946 na de klacht, dat de spaarzin door de ontwikkeling der gebeurtenissen der laatste tijden in niet geringe mate is aangetast: „Niettemin vindt in de sector der institutionele belegging, met name ten behoeve van levensverzekering en pensioenvoorziening, een aanzienlijke kapitaalsaccumulatie plaats". Ook Prof. Glasz heeft in zijn inaugurele rede op de betekenis van het sparen door brede categorieën der bevolking, hetwelk zich door middel van levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen verwezenlijkt, gewezen. Terecht wordt dan ook de bijzondere plaats, welke deze lichamen voor het vergaren der besparingen in het huidige bestel innemen, meer en meer onderkend. Zij toch hebben ondanks alle onrust der laatste jaren een bijkans ononderbroken stijging der hun toevertrouwde middelen ervaren, terwijl in de overige sectoren der institutionele en individuele kapitaalvorming een periode van onzekerheid met betrekking tot de op het stuk van het sparen bereikte resultaten eerst in de laatste tijd gevolgd wordt door enig surplus aan besparingen, hetwelk met name in de agrarische sector, (boerenleenbanken) van betekenis schijnt te zijn. *Het is daarom nuttig erop te wijzen, hoezeer deze instellingen een stabiliserende factor vormen in tijden, waarin de spaarzin naar veler opvatting ernstig zou zijn aangetast.*

Een indruk omtrent de omvang der besparingen kan alleen voorzover het de levensverzekeringmaatschappijen betreft — aangezien voor de pensioenfondsen de gegevens ontbreken — op basis van de beschikbare gegevens der jaarverslagen der Verzekeringskamer uit de productie en het premie-inkomen dezer instellingen over de jaren 1941, 1942, 1943 en 1944 worden gevormd:

Jaar	(in miljoenen gulden)			
	Productie	Termijnpremiën	Koop-sommen	Totaal premie-inkomen
1941	628	130	62	192
1942	1.002	149	100	249
1943	1.164	171	160	331
1944	1.062	190	177	367

De verslagen der kamer over 1945 en 1946 zijn nog niet verschenen. Gaan wij echter uit van over 1946 gepubliceerde productiecijfers, dan leidt een verantwoorde schatting tot een totale productie in dat jaar van 1,2 milliard gulden, hetgeen een recordcijfer in de geschiedenis van het bedrijf

is. In verband met deze topproductie achten wij dan ook een premie-inkomen van 375 miljoen gulden over 1946 wel aannemelijk. De reeds bekende hoge productiecijfers over 1947 doen een tenminste overeenkomstige ontwikkeling voor dit jaar verwachten.

Niet slechts van de kant van het premie-inkomen kan men de omvang der besparingen bij de levensverzekeringmaatschappijen benaderen, ook de stijging der premie-reserve geeft mede een belangrijke aanwijzing met betrekking tot die omvang. Nu rijzen bij een berekening langs deze weg verschillende moeilijkheden. Men dient nl. rekening te houden met de onttrekkingen uit hoofde van tot uitkering gekomen kapitalen, lijfrenten en afkoopwaarden enerzijds en met de omrekening op gewijzigde grondslagen, voornamelijk in verband met de rentedaling, anderzijds. Overigens brengt een benadering langs deze weg duidelijker onder het oog, dat niet slechts het premie-inkomen, doch evenzeer de gekweekte interest, die aan de premie-reserve wordt toegevoegd, een aanzienlijk aandeel in de besparingen, die de onderhavige collectieve inkomentrekkers vergaren, heeft. Van de stijging der premie-reserve geeft het volgende staatje een beeld:

Jaar	(in miljoenen gulden)	
	Stijging der premie-reserve	Nauwkeurig Schatting
1941	106	
1942	157	
1943	222	
1944	250	
1945		332
1946		380

Bij de beoordeling dezer cijfers dient men te bedenken, dat vooral in 1944 de afkoop van joodse polissen geëffectueerd werd, waarbij 26 miljoen gulden werd uitgekeerd (hetgeen de onttrekking van een nog belangrijk hoger bedrag aan de premie-reserve impliceerde). De afkopen in de jaren 1945 en 1946 zijn door ons in verband met de monetaire en fiscale blokkering, die voor levensverzekeringen nog goeddeels van kracht is, laag geschat. Een stijging der premie-reserve over 1946 van ongeveer 380 miljoen gulden is, geheel afgezien van omrekening op andere grondslagen, naar ons gevoelen als ruwe schatting stellig acceptabel.

Nu is het duidelijk, dat het premie-inkomen niet geheel uit nieuwe besparingen bestaat. Deels wordt in de institutionele sector belegging van vroegere besparingen gezocht (hoewel de scheiding tussen belegging van nieuwe en van oude besparingen niet parallel loopt met de scheiding in termijnpremiën en koopsommen), anderdeels wordt bij overdracht van pensioenfondsen aan levensverzekeringmaatschappijen tevens aan de back-service van eerstgenoemde instellingen in de vorm van een koopsom voldaan.

Ook al neemt men deze factoren behoorlijk in aanmerking, dan is het toch duidelijk, dat de ontwikkeling der cijfers ondubbelzinnig demonstreert, hoezeer het levensverzekeringbedrijf een apparaat bij uitnemendheid is om de moderne mens via individuele of collectieve contracten tot sparen te krijgen. De spaarzin, welke zich in de achter ons liggende anderhalve eeuw goeddeels in de sfeer der individuele vermogensaccumulatie heeft gedemonstreerd, verwezenlijkt zich heden ten dage meer en meer in de vorm van het contract met de levensverzekeraar, waartoe in dit verband ook het pensioenfonds te rekenen valt, waarbij het in het verband van een systeem gebracht sparen, gestimuleerd door de verscheidenheid der contractvormen, de acquisitieve werkzaamheid der instellingen en last not least in toenemende mate door het vaste verband met de arbeidsovereenkomst van de verzekerde, zich periodiek en in belangrijke mate werktuigelijk voltrekt ²⁾ ³⁾.

²⁾ Zie in dit verband ook de inaugurele rede „Rentebeleid" van Prof. Ch. Glasz, blz. 9 (voor noot 3 zie blz. 700 eerste kolom).

Het is dan ook duidelijk, dat beschouwingen over het sparen en de spaarzin, welke zich goeddeels baseren op de cijfers der spaarbanken en boerenleenbanken, gelijk deze meermalen in pers en Parlement worden geloude, een zeer essentieel aspect van het moderne sparen verwaarlozen ⁴⁾.

Een merkwaardige omstandigheid is tenslotte, dat blijkens de recente productiecijfers de bereidheid contracten aan te gaan geenszins is verminderd door de premieverhogingen, welke het levensverzekeringbedrijf in December 1945 en Juni 1946 doorvoerde. Mag men hierin ten dele een bevestiging zien van de theorie van het zgn. contraire sparen, krachtens welke een lagere rente tot meer sparen zou moeten leiden om hetzelfde uiteindelijke spaarresultaat te bereiken, zoals deze hier te lande het vorige jaar nog in discussie is geweest? ⁵⁾

Bestemming der besparingen.

De steeds groeiende omvang der besparingen via de onderhavige categorie der institutionele beleggers wordt overigens in de huidige periode van grote kapitaalbehoeften van het bedrijfsleven niet zonder bedenkingen aanvaard. In het genoemde jaarverslag van De Twentsche Bank wordt naast de constatering van de omstandigheid, dat de kapitaalaccumulatie voor een belangrijk deel in de institutionele sector plaatsvindt, toegevoegd, dat hierdoor een gebrek ontstaat aan kapitaal, dat in staat en bereid is risico's te dragen, welk kwalitatief tekort niet opgevangen kan worden door de levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen. „Een tekort aan kapitaal, dat ondernemersrisico kan en wil dragen, behoort tot de bedenkelijke verschijnselen der maatschappelijke ontwikkeling...”. Ook de President van De Nederlandsche Bank wijdt in het jaarverslag over 1946 enige passages aan het hier gereleveerde verschijnsel en wijst daarbij op de noodzaak „van het leggen van een brug tusschen institutionele beleggers en ondernemers”.

Inmiddels biedt de praktijk hier toch wel bemoedigende perspectieven. In de eerste plaats kunnen de betrokken institutionele beleggers binnen de grenzen der reeds aanvaarde beleggingsmogelijkheden door eigendom en hypotheekverstrekking dienstbaar zijn aan de aanvulling van de woningvoorraad, die een grote omvang zal gaan aannemen, zodra de materiële mogelijkheden dit toelaten. Aan de kapitaalvoorziening in de agrarische sector kunnen zij door hypothecaire credietverlening eveneens goede diensten bewijzen, doch het is de vraag, of in de toekomst, gezien de zozeer verbeterde positie van de agrarische bevolking in het Nederlandse economische bestel, hier een grote kapitaalbehoefte zal blijken te bestaan. Van evidente betekenis lijkt echter als nieuwe vorm van kapitaalverkeer tussen de levensverzekeringmaatschappij en die sectoren van het economisch leven, waarmede de verbindingen tot heden weinige waren, vooral de beschikbaarstelling van kapitaal voor financiering van het relatief minst risicodragende deel van de behoefte aan lang kapitaal van het bedrijfsleven, zoals deze zowel door middel van de onderhandse lening, als via de Herstelbank kan plaatsvinden.

De onderhandse lening aan het bedrijfsleven wint de laatste tijd terrein. Deze ontwikkeling wordt in de eerste plaats gestimuleerd door de omstandigheid, dat, indien een bedrijf redelijke zekerheid voor de dienst van een

publiek of onderhands uit te geven lening kan bieden, het in hoge mate ervan kan profiteren, dat de rente op de markt van het leenkapitaal welbewust laag wordt gehouden en dat de belegger blijkbaar voor een deel van een „percentje meer” wat grotere beleggingsrisico's aanvaardt. De gunstige zijdelingse invloed van de goedkoop-geldpolitiek op de hoogte der rentelasten van het bedrijfsleven en daarmede op de prijsvorming van de producten — een punt hetwelk in de discussie over de rentepolitiek over het hoofd pleegt te worden gezien — dient niet te worden onderschat.

Doch niet alleen door de lage rente zullen verschillende ondernemingen over de principiële bezwaren tegen het financieren met vaste rentedragende schulden heenstappen, ook de fiscale besparingen als gevolg van het als bedrijfslast beschouwen der verschuldigde rente maakt deze financieringsvorm thans meer aantrekkelijk.

Bij de financiering door de Herstelbank heeft transformatie van leenkapitaal in risicodragend kapitaal door deze instelling plaats. De institutionele beleggers, die hebben deelgenomen in het kapitaal van deze instelling, zien hiermede door de dividendgarantie van de Staat goeddeels in de sfeer van het leenkapitaal gebleven en deze deelneming betekent dan ook een minder verre stap dan de aanvaarding van de onderhandse lening.

Naast de reeds genoemde mogelijkheden bestaat het perspectief, dat in de vorm van deelneming, *dus alsdan door verstrekking van risicodragend kapitaal*, nog verdere uitbreiding aan de financiering van het bedrijfsleven zal kunnen worden gegeven. De stichting van een financieringsbank, ten doel hebbende het verstrekken van kapitaal aan de middelgrote en kleine industrie, schijnt, als gevolg van een door de Herstelbank genomen initiatief, in voorbereiding te zijn.

De verwachting is gerechtvaardigd, dat, gezien de hierboven geschetste ontwikkelingsmogelijkheden, naarmate de investeringen toenemen en de vraag op de markt voor het risicodragende kapitaal het aanbod hiervan al te zeer gaat overtreffen, de vindrijkheid der partijen op de kapitaalmarkt ongetwijfeld zodanige financieringsvormen zal weten te vinden, dat de te scherpe en maatschappelijk niet als gelukkig te beschouwen scheiding tussen de markten voor het leenkapitaal en die voor het risicodragende kapitaal op de duur enigszins zal worden overbrugd.

Resumerende zouden wij kunnen zeggen, dat, hoezeer de spaarzin in het algemeen nog teleurstellend schijnt, de stabiliserende factor der levensverzekering voor de omvang der besparingen en het behoud van het monetaire evenwicht, van cardinale betekenis blijkt te zijn. Dat deze besparingen geenszins geheel aan de sector van het leenkapitaal der Overheid ten goede zouden behoeven te komen, blijkt uit de meer en meer toenemende aandacht voor leningen aan het bedrijfsleven, de belangrijke participatie in de Herstelbank en de mogelijkheden van deelneming in en financiering van de woningbouw, terwijl tenslotte de mogelijkheid van risicodragende financiering van het bedrijfsleven opdoemt. Van niet te onderschatten betekenis is, dat de goedkoop-geldpolitiek der Regering zijn doorwerking, via institutionele beleggers en banken, vindt in die zin, dat de lage rente voor de onderhandse lening aan het bedrijfsleven en het relatief goedkope bankcrediet er toe bijdraagt de spanningen, die de huidige prijzenpolitiek nu eenmaal medebrengt door het leggen van matige rentelasten op het bedrijfsleven binnen de perken te houden.

Het is door gebrek aan gegevens niet mogelijk nopens de omvang der besparingen bij de particuliere pensioenfondsen enig concreet inzicht te verkrijgen. Toch is het vermoeden gerechtvaardigd, dat deze indrukwekkend zullen zijn en dat deze fondsen een belangrijke stabiliserende factor voor het vormen der onontbeerlijke bespa-

⁴⁾ Van grote betekenis is dit als het ware van te voren contractueel gefixeerd sparen in Engeland bij de aldaar zo ingeburgerde Building Societies. Bij het aangaan van een hypothecaire lening bij deze instituten wordt de systematische, uiteindelijk algehele, aflossing hiervan vastgelegd. Zoals men weet, bestaat dit gebruik bij de hypotheekverlening in Nederland door de diverse instituten, die als geldgevers op de hypotheekmarkt fungeren, niet.

⁵⁾ Aan dit bezwaar lijdt ook het overigens met het oog op de visie op het sparen zozeer belangwekkende artikel van de spaarbankdeskundige, Dr J. R. A. Buning „Het spaarjaar 1946” in „Economisch-Statistische Berichten” van 19 Maart 1947.

⁶⁾ Zie vooral het debat in de vergadering van de Vereeniging voor Staathuishoudkunde en Statistiek van 11 Januari 1946, waarin het praedicties over de functie van de rente van Drs C. A. Klaasse werd besproken.

ringen vormen. Hetgeen wij omtrent de betekenis van het systematisch en werktuigelijk sparen door de levensverzekeringmaatschappijen, alsmede omtrent hun mogelijkheden met betrekking tot de bestemming hunner middelen, hebben gesteld, is waarschijnlijk voor de fondsen evenzeer van toepassing. Zolang wij evenwel niet over de nodige gegevens op dit stuk beschikken, blijven beschouwingen hieromtrent goeddeels in de lucht hangen.

R. ZAALBERG VAN ZELST.

VRIJE DEVIEZEN EEN GEWENSTE STIMULANS VOOR DE EXPORT?

Inleiding.

Het is in de kolommen van de „E.-S.B.” niet nodig een beschouwing over de grote behoefte, welke ons land aan buitenlandse betaalmiddelen heeft, te doen voorafgaan aan het voor en tegen van het ter vrije beschikking stellen van een deel der deviezenopbrengsten, welke het exporterende bedrijfsleven weet te verwerven.

Slechts aan de „Nota inzake de deviezenpositie”, welke de minister van Financiën op 23 April jl. tot de Tweede Kamer richtte, zij hier herinnerd. Met grote openhartigheid is daarin de precaire deviezenpositie geschilderd. De lichtpunten, welke de Minister in de eerstkomende jaren kon ontdekken, zijn zo schaars, dat zijn, in ambtelijke stijl zeer nadrukkelijke, uitspraak: „De definitieve sanering der Nederlandse betalingsbalans valt of staat met de opvoering van de export van goederen en diensten in het algemeen”, maar juist van voldoende kracht is om duidelijk te maken, hoezeer het herstel van ons land afhangt van een vergrote deviezenproductie.

Hoewel op welhaast elk gebied de meningen thans meer dan ooit verdeeld schijnen, op het punt van de deviezen nood zijn alle partijen het eens, dat slechts door de krachtsinspanning van het gehele volk verlichting zal zijn te bereiken. Het is dan ook niet te verwonderen, dat zowel van ambtelijke zijde, van wetenschappelijke kant als van de zijde van het bedrijfsleven voorstellen tot verbetering der deviezenpositie naar voren komen en dat in onderling overleg wordt gezocht naar een verlichting van de moeilijkheden, die tot nu toe schier onoverkomenlijk schijnen.

Als een van de middelen, welke tot een vergroting van de export zouden kunnen bijdragen, is genoemd het (gedeeltelijk) vrijgeven van de deviezenopbrengst, welke het exporterende bedrijfsleven zou weten te verwerven. Op de bij de behandeling van het Xe Hfst. der Rijksbegroting 1947 door enige Kamerleden gedane suggestie van deze strekking heeft Minister Huysmans in zijn Memorie van Antwoord niet positief gereageerd.

De toepassing van een dergelijk systeem zou volgens de Minister op velerlei gebied de bilaterale regelingen van het betalingsverkeer doorkruisen; het doelmatig gebruik van de in de particuliere sfeer blijvende deviezen zou, mede met het oog op de aan de regeling van het betalingsverkeer gekoppelde goederenregelingen, moeilijk te waarborgen zijn. Tenslotte verwees de Minister naar de onbevredigende resultaten, welke dergelijke regelingen in het buitenland hadden opgeleverd. Zijn conclusie was dan ook: „dat onder de huidige omstandigheden er niet aan te denken valt”.

Dat de opvattingen van de Minister te dezer zake niet door een ieder worden gedeeld, bracht onlangs de voorzitter van de Nederlandse Kamer van Koophandel te New York, de heer A. D. Bestebreurtje, nog eens tot uitdrukking, toen hij mededeelde, dat zijn Kamer de Regering heeft voorgesteld een zeker percentage van de dollaropbrengst van Nederlandse exporteurs of fabrikanten vrij te geven. „Zelfs indien deze dollars door de exporteurs slechts zouden mogen worden gebruikt voor

commerciële of industriële doeleinden, dan mag daarvan toch een aanzienlijke stijging van de belangstelling in de markt van de Verenigde Staten worden verwacht”¹⁾.

De vraag is echter niet, of een verhoogde export uit het vrijgeven van een deel der deviezenopbrengst voortvloeit, maar: is het algemeen belang gebaat bij een op deze wijze te verkrijgen exportvergroting?

Onoverdraagbaarheid der vrije deviezen.

De invloed van het vrijgeven van deviezen op het algemeen belang zal o.a. afhangen van het al dan niet overdraagbaar zijn dezer deviezen. Bij een vrije markt in vrije deviezen in een maatschappij met een prijspolitiek, die voortdurend er op is gericht een stijging van het prijsniveau zoveel mogelijk te beteugelen, mag worden aangenomen, dat als meest biedenden naar voren zullen komen sluikehandelaren, genieurs van zeer hoge inkomens, verwerkers van en handelaren in goederen, waarvoor geen maximumprijnsvoorschriften bestaan dan wel prijsvoorschriften gegeven zijn, welke de doorberekening van verhoogde importprijzen toestaan, en producenten van minder noodzakelijke artikelen, die voor machines of grondstoffen, welke een sleutelpositie in hun productie innemen, toch geen gerantsoeneerde deviezen krijgen toegewezen.

De koers der vrije deviezen zal stellig sterk stijgen boven de min of meer op het gebonden prijspeil in de overige sectoren afgestemde officiële koers der buitenlandse valuta. De prikkel tot export zal hierdoor zeer groot worden.

Gezien de vermoedelijke kopers zullen de vrije deviezen echter grotendeels leiden tot:

- a. een besteding voor luxe, consumptieve behoeften (buitenlandse reizen, import van bepaalde luxe artikelen, waarvoor wel een koopkrachtige vraag bestaat, maar geen gerantsoeneerde deviezen beschikbaar zijn;
- b. een bevordering van de sluikehandel met de door sluikehandelaren in het buitenland gekochte goederen, waarvoor de maximumprijs in het binnenland aanmerkelijk lager ligt dan de sluikehandelprijs (cigaretten, chocolade, textiel, auto's e.d.);
- c. een scheefftrekken van de binnenlandse prijsverhoudingen.

Zonder op de overige consequenties van „vrije deviezen” vooruit te lopen, blijkt hieruit reeds, dat een vrije koersvorming verwerpelijk is.

Onbepaalde overdraagbaarheid der vrije deviezen tegen de officiële koers is nauwelijks minder bezwaarlijk, daar aan de zожuist genoemde gevolgen een sterk vergrote activiteit van de sluikehandel in deviezen zou worden toegevoegd. Slechts een beperkte overdraagbaarheid, waarop wij hierna nog zullen terugkomen, kan in overweging worden genomen.

Conclusie: indien al het vrijgeven (van een deel) der deviezenopbrengst wenselijk mocht blijken, overdraagbaarheid der vrije deviezen moet in beginsel worden afgewezen.

De exportopbrengsten geheel of gedeeltelijk vrijgeven?

Zolang het overgrote deel van ons economisch leven wordt geleid tussen prijs- en productiegeboden en -verboden, waarbij het grote verschil in de druk, die de verschillende consumptie- en productiestromen op de leiding uitoefenen, nauwelijks merkbaar is, mag niet worden verwacht, dat de krachten, die opgeroepen worden door t.a.v. de deviezen op een willekeurige plaats de leiding los te laten, beter zouden passen in het economisch leven van ons land, dan de doelbewuste rantsoenering van de beschikbare buitenlandse valuta.

Daar wij onder deze omstandigheden moeten aannemen, dat bij de toewijzing van gerantsoeneerde deviezen door

¹⁾ A. D. Bestebreurtje in „Export naar V. S. dient bevorderd”, Dagelijkse Beurscourant van 21 Juli 1947.

het afwegen van de onderlinge belangrijkheid der met de deviezen te bevredigen behoeften het algemeen belang bewust wordt nagestreefd en daardoor beter wordt benaderd dan bij de toevallige besteding van vrije deviezen het geval zou zijn, mogen wij concluderen, dat slechts het vrij ter beschikking laten van een *deel* der exportopbrengst als practische mogelijkheid in aanmerking komt.

Als wij een antwoord willen geven op de vraag, hoe groot dit deel dient te zijn, dienen wij ons het volgende te realiseren.

Hoe kleiner het vrije deel der exportopbrengst is, des te meer zal een onderneming moeten exporteren om een bepaald bedrag aan vrije deviezen te vormen. Bestaat de aantrekkingskracht der vrije deviezen daarin, dat de onderneming een min of meer nauwkeurig bepaald bedrag nodig heeft om bijv. een machine of een deelneming te kunnen financieren, waarvoor geen gerantsoeneerde deviezen ter beschikking (kunnen) worden gesteld, dan zal tot op een bepaalde hoogte de stimulans voor de export groter worden naarmate een kleiner deel van de exportopbrengst wordt vrij gegeven. Wordt het vrije deel al te klein en duurt daarmede de vorming van het gewenste fonds al te lang, dan zal de stimulerende werking van het systeem weer afnemen.

Ook is het denkbaar, dat de wens naar vrije deviezen niet met een bepaald bedrag is aan te duiden. Een onderneming bijv., welke met de vrije deviezen *grondstoffen* zou willen aankopen ter uitbreiding of verbetering van haar productie, heeft een veel minder scherp omlijnde behoefte aan vrije deviezen. In dergelijke omstandigheden kan het zijn, dat vanaf een volledig vrije exportopbrengst elke beperking van het vrije deel de prikkel tot export vermindert.

Uit een en ander volgt, dat met een algemeen geldend percentage vrije deviezen niet de maximale stimulans wordt bereikt. Indien het practisch doorvoerbaar zou zijn, bedrijfstakgewijs en/of op grond van de bestemming der vrije deviezen verschillende percentages voor het vrije deel vast te stellen, zou van een dergelijk gedifferentieerd systeem een beter resultaat mogen worden verwacht.

Beperkte bestedingsmogelijkheid der vrije deviezen.

Hoewel de stimulerende werking, welke van vrije deviezen op de export mag worden verwacht, sterk afhankelijk zal zijn van de mate, waarin een vrije besteding kan worden toegelaten, zijn de bezwaren van een grote vrijheid zo belangrijk, dat ernstige beperkingen onvermijdelijk zijn.

Hierbij denken wij niet in de eerste plaats aan de mogelijkheid, welke de bezitters van vrije deviezen bij een onbeperkte vrijheid van besteding zouden verkrijgen tot het voorzien in behoeften, welke bevrediging voor het overige deel der bevolking is uitgesloten.

Ook de kansen, welke een vrije besteding aan de sluishandelaar zou geven, vormen niet de voornaamste reden tot beperking van de vrijheid van besteding.

In beide gevallen zou met een beperking van de aanwendingsmogelijkheden tot goederen, die voor het algemeen belang dienstig kunnen worden geacht, kunnen worden volstaan.

De voornaamste moeilijkheid ligt in de met vele landen afgesloten bilaterale verdragen, waarbij het goederen- en betalingsverkeer aan bepaalde contingenten is gebonden.

Terecht merkte de minister van Economische Zaken in zijn reeds eerder genoemde Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer op, dat vrije deviezen van deze landen een gevaar voor 's lands voorziening met de meest noodzakelijke goederen zouden kunnen opleveren. Het zou immers onverantwoord zijn, indien bepaalde personen met behulp van hun vrije deviezen uit het buitenland goederen zouden weten te betrekken ten koste van hen,

die deze goederen in het kader van het algemeen belang het dringendst zouden behoeven. Hoewel een volledig vrije besteding dus is uitgesloten, behoeft niet, zoals de Minister deed voorkomen, om deze reden de mogelijkheid van „beperkt vrije deviezen” uitgesloten te worden geacht. Het is immers denkbaar, dat de vrije deviezen gebruikt zouden mogen worden voor de aankoop van contingenten, welke niet geheel met behulp van gerantsoeneerde deviezen zouden worden uitgeput. Ook zou men houders van vrije deviezen een zeker voorkeursrecht kunnen geven op de in vele contracten voorkomende goederen van secundaire betekenis voor 's lands herstel. Of deze toevallige goederen inderdaad voor de houders van vrije deviezen bruikbaar zijn, moet worden betwijfeld. De kans, dat een aantal grotere en kleinere saldi gedurende lange tijd steriel zouden blijven, is dus vrij groot.

Daar op grond van dezelfde bezwaren omwisseling in andere valuta evenmin doelmatig is, komen wij tot de conclusie, dat voor alle landen, waarmede verdragen zijn afgesloten, die het handels- en betalingsverkeer aan bepaalde goederencontingenten binden, slechts een zeer beperkte bestedingsvrijheid van „vrije deviezen” zou kunnen worden gegeven, waarmede de export-stimulerende werking tot minimale proporties zou worden teruggebracht.

Blijft nog over te bezien, in hoeverre met inachtneming van de hiervoor reeds ontwikkelde restricties het vrijgeven van een deel der opbrengst van exporten naar landen, waarmede geen verdragen zijn afgesloten, die het goederenverkeer aan bepaalde bedragen binden, een stimulans voor de export kan betekenen, die ook het algemeen belang ten goede komt.

De stimulerende werking van vrije deviezen voor de export en het algemeen belang.

Hoewel het vrijgeven van een deel der deviezenopbrengst een stimulerende invloed kan uitoefenen op de export van een individuele onderneming, volgt daaruit nog geenszins, dat ook de totale export van ons land zal toenemen. Het is immers zeer wel denkbaar, dat ter verkrijging van de zo zeer gewenste deviezen bepaalde ondernemingen, die voorheen hun producten als onderdelen verkochten aan exportindustrieën, deze onderdelen zonder de waardetoevoeging der oorspronkelijke exportindustrieën zouden gaan exporteren. Bijv., een fabriek van elektrische kabels verhoogt haar export ten koste van de export van motorenfabrieken; een blikemballegefabriek exporteert blikjes ten koste van de export van de conserven- en condensmelkindustrie, enz. Slechts een verscherpte controle op de verdeling der productie zou excessen in deze kunnen voorkomen.

Indien slechts t. a. v. bepaalde landen vrije deviezen zouden worden toegelaten, zou bovendien het gevaar bestaan, dat de export naar het land, dat vrije deviezen zou opleveren, zou gaan ten koste van de export naar landen, die geen vrije deviezen zouden opleveren, waardoor Nederland niet aan zijn contract zou kunnen voldoen.

Dat Nederland niet volledig kan uitvoeren, wat het volgens het handelsverdrag had voorgesteld, behoeft overigens niet al te zwaar te worden opgenomen, mits de toegezegde goederen, welke van primair belang voor de verdragspartner zijn, wel worden geleverd (cokes, poot-aardappelen, zaaigoed, e. d.). Bij het vrijgeven van deviezen voor bepaalde landen zal hierop dus nauwlettend moeten worden toegezien.

Doch ook al zou de totale export naar de diverse landen onder invloed van de vrije deviezen zich gunstig ontwikkelen, dan nog behoeft het algemeen belang er niet mee gebaat te zijn, nl. indien de toeneming van de export wordt bereikt ten koste van een meer dan evenredige daling in de voorziening van de binnenlandse consumptie, de instandhouding van de goederenvoorraden der pro-

ductiehuishoudingen of van een verhoogde import om de binnenlandse voorziening op het gewenste niveau te houden.

Ondanks de verschillende bezwaren, die wij naar voren brachten, willen wij aannemen, dat het inderdaad mogelijk is, door een scherpere controle op productie, distributie en export zo ver te komen, dat de in een bepaalde periode, dank zij de sterke prikkel der vrije deviezen, verkregen exportvergroting van positieve betekenis is voor het algemeen belang.

Thans rest nog de vraag, of er ook op langere termijn van een voordeel sprake is.

Gevolgen van vrije deviezen op langere termijn.

Bij de gevolgen op langere termijn van het systeem van vrije deviezen komen voornamelijk de veranderingen, welke zich in de structuur van het economisch leven zouden kunnen voordoen, naar voren.

In de vorige paragraaf wezen wij reeds op de tendens tot uitschakeling van de exportindustrie door de zelf met export beginnende onderleveranciers. (Uitbreiding van de reeds gebruikelijke export der onderleveranciers kan uiteraard hetzelfde effect hebben).

Is de export dezer onderdelen als zodanig niet mogelijk of de opbrengst na verwerking der onderdelen in producten van hogere orde belangrijk meer, dan zal een tendens tot integratie worden opgeroepen. In nauw verband hiermede mag een tendens tot integratie (in omgekeerde richting) worden verwacht bij het oorspronkelijk exporterende bedrijf, dat niet meer voldoende van grondstoffen wordt voorzien. Of de hiermede gepaard gaande investeringen op langere termijn, gezien in het kader van het algemeen belang, verantwoord zijn te achten, mag worden betwijfeld, gezien het tijdelijk karakter der omstandigheden, waaraan zij hun ontstaan dankten.

Behalve de invloed van vrije deviezen op de verhouding tussen industriële ondernemingen onderling zal ook de handel de invloed van het systeem ondervinden. In de jacht naar vrije, onoverdraagbare deviezen wordt de exporterende handel uitgeschakeld door de zelfexporterende industrie. Voorzover de exporthandel nog zaken kan doen op het land, waarvoor een deel der exportopbrengst wordt vrijgegeven, zal hij op zijn beurt de importhandel bedreigen, doordat hij voor de onoverdraagbare vrije deviezen emplooi moet vinden. Hetzelfde geldt voor de importen, welke de industrie met haar vrije deviezen wil bewerkstelligen.

De vraag is nu: in hoeverre zijn deze verschuivingen in het algemeen belang aanvaardbaar, indien de „sellers' market" weer plaats maakt voor een „buyers' market"? De banden, welke de nieuw opgetreden exporteurs hebben aangeknoopt, zijn nog niet stevig en worden gemakkelijk verbroken bij een wijziging in de marktverhoudingen. De kennis van de jonge exporteurs van hun exportmarkt is beperkt tot een korte ervaring in het land, waarop vrije deviezen worden afgegeven en ontbreekt hen vrijwel t. a. v. andere markten. Of dan de geroutineerde en tijdelijk uitgeschakelde oude exporteurs de exporthandel weer snel en goed over kunnen nemen, mag echter worden betwijfeld, vooral in die gevallen, waarin de oude relaties inmiddels nieuwe handelsbetrekkingen hebben aangeknoopt.

Ter beperking van deze bezwaren op langere termijn zouden wij, indien tot toepassing van het vrije deviezenstelsel werd overgegaan, wel willen bepleiten, de overdracht tussen industrie en exporterende handel en in bepaalde gevallen zelfs tussen de exportindustrie en haar onderleveranciers toe te staan. Een dergelijke beperkte mogelijkheid tot overdracht zou de geïnteresseerde partijen de gelegenheid laten door onderlinge verdeling van het vrije deel der opbrengst tot een regeling te komen, waarbij de gevreesde verschuivingen zouden worden voorkomen.

Samenvatting.

In de inleiding hebben wij gezien, dat niet de bevordering van de export zonder meer het doel kan zijn, doch dat het vrijgeven van een deel der exportopbrengst slechts dan is verantwoord, indien de daaruit te verwachten stijging van de export van individuele ondernemingen tevens het algemeen belang dient. In het daarop volgende onderzoek kwamen wij tot de conclusie, dat slechts onder bepaalde omstandigheden en onder bepaalde voorwaarden de exportbevorderende werking van vrije deviezen ook ten gunste van het algemeen belang zou komen. Zo bleek, dat overdraagbaarheid der vrije deviezen bezwaarlijk zou kunnen worden toegestaan; dat niet de gehele opbrengst, doch slechts een deel ervan zou dienen te worden vrijgegeven; dat ter verkrijging van een zo groot mogelijke stimulans een gedifferentieerd percentage vrije deviezen in principe de voorkeur verdiende boven één algemeen percentage; dat geen vrije deviezen zouden kunnen worden toegestaan voor exportlanden, waarmee het handels- en betalingsverkeer aan bepaalde contingenten is gebonden; dat vrije besteding van deviezen in de overige landen zou moeten worden beperkt tot aanschaffingen, welke behalve de betrokken exporteurs ook het algemeen belang ten goede zouden komen.

Door uitschakeling van de landen, waarmee Nederland het handels- en betalingsverkeer door contingenten heeft geregeld, blijven slechts enkele landen over, waarop het systeem zou kunnen worden toegepast.

De grote betalingsverplichtingen jegens de U.S.A. enerzijds en de dringende behoefte aan grond- en hulpstoffen, duurzame productie- en consumptiegoederen anderzijds, hebben reeds aanleiding gegeven juist t. o. v. dit land het vrijlaten van een deel der deviezenopbrengst te bepleiten als een middel, dat een sterke stimulans tot grotere export en een ruimere dollarvoorziening zou kunnen opleveren.

Meer dollars moeten er komen, hetzij direct door aan de toewijzing van grondstoffen e. d. de verplichting tot export voor een bepaald bedrag naar landen met een dollaropbrengst te verbinden, hetzij indirect door het creëren van een prikkel, die automatisch tot hogere export in dollars leidt.

Daar wij dwang afwijzen zolang andere middelen openstaan, zouden wij, ondanks de bezwaren, die aan het „vrije" deviezenstelsel verbonden blijven, een proefneming voor bijv. een jaar durven aanbevelen. Gezien de zeer verschillende wijze, waarop de prikkel der vrije deviezen zal werken, zal een bedrijfstakwijze uitwerking van het systeem de voorkeur verdienen. Met nadruk zij er in dit verband nog eens op gewezen, dat toepassing niet beperkt behoort te blijven tot de U.S.A. Het systeem kan ook worden overwogen voor andere landen, waar de regeling van het handelsverkeer zulks niet al te bezwaarlijk maakt. In het bijzonder denken wij in dit verband aan landen als Mexico, Venezuela e. d., waarmee thans nog zaken in dollars kunnen worden gedaan.

Ondanks de grote prikkelende werking van „vrije" dollars moeten toch de verwachtingen niet al te hoog worden gespannen. De bij export naar de U.S.A. voor vele artikelen te maken prijzen liggen nl. in guldens uitgedrukt aanzienlijk lager dan in landen met een zwakkere valuta. In vele gevallen zal de winstprikkel sterker blijken dan het verlangen naar vrije dollars.

Dr A. KRAAL.

„GELEIDE" WEDEROPBOUW.

De noodzakelijkheid van ingrijpen der Overheid in het economisch leven in bijzondere tijden, hetzij van schaarste hetzij van overvloed, wordt tegenwoordig door vrijwel niemand meer ontkend. Is men het in dergelijke tijden algemeen eens over de noodzakelijkheid van een of

andere vorm van geleide economie, de maatregelen waarin deze leiding zich manifesteert, vinden niet steeds algemene bijval. Dit is begrijpelijk, wanneer men bedenkt, dat het resultaat van geleide economie steeds tot uiting komt in een gewijzigde inkomensverdeling ten opzichte van die, welke bij vrije economie tot stand zou zijn gekomen m.a.w. in inkomensverschuivingen, zodat er dus in zekere zin „benadeelden” en „bevoordeelden” zullen zijn. Wanneer echter de toestand zo is, dat met geleide economie het algemeen belang beter is gediend dan met vrije economie, zal de Overheid terecht overgaan tot geven van leiding aan het economisch leven.

Bij de huidige schaarstetoestand is vrije economie ondenkbaar. Men zal moeten trachten door middel van geleide economie het algemeen belang zo goed mogelijk te behartigen en men zal dan ook alle maatregelen, waarin de geleide economie zich uit, moeten beoordelen naar het criterium: zoveel mogelijk dienen van het algemeen belang. De vraag, of geleide economie al dan niet blijvend zal zijn, kunnen we voor hetgeen volgt buiten beschouwing laten.

Een van de terreinen in het economisch leven, waarop toegenwoordig leiding door de Overheid onontbeerlijk is, is wel dat van de bouwnijverheid, m. a. w. het terrein van de wederopbouw. De bouwnijverheid was en is een zeer belangrijk onderdeel van het economisch leven en dientengevolge zullen de maatregelen, die hier door de Overheid worden genomen, van zeer grote betekenis zijn voor de gehele economie.

Hoe is nu de toestand bij de wederopbouw? Tegenover een zeer grote behoefte aan woonruimte enz. staat een absoluut en relatief geringe productiecapaciteit. Het algemeen belang eist, dat de capaciteit daar wordt gebruikt waar de behoefte het grootst is. Aangenomen, dat de Overheid de intensiteit der behoefte heeft gepeild, is het terrein van de wederopbouw een der gebieden, waarop geleide economie theoretisch de minste moeilijkheden biedt. De productiecapaciteit immers hangt voornamelijk af van twee factoren: de beschikbare arbeid en materialen. Zijn er meer materialen dan met de beschikbare arbeid kunnen worden verwerkt, dan zal de Overheid de bouwactiviteit, die ze via de bouwvergunningen geheel in handen heeft, af moeten stemmen op de beschikbare arbeid. Is daarentegen meer arbeid beschikbaar dan met het oog op de materialenpositie nodig is, dan zal de bouwactiviteit op de materialen moeten worden gebaseerd: De gunstigste verhouding is natuurlijk die, waarbij arbeid en materialen in evenwicht zijn; dan is het om het even op welke van de twee factoren men de activiteit baseert.

Een groot voordeel van de geleide economie bij de wederopbouw ligt nu, naast het boven signaleerde van voorziening in de dringende behoefte (hetgeen iets anders is dan de koopkrachtigste), hierin, dat de Overheid de vraag kan regelen naar het aanbod en daardoor bij de gegeven omstandigheden zo goedkoop mogelijk de behoeften, waarin kan worden voorzien; bevredigt. Zij heeft immers, door het bouwen afhankelijk te stellen van vergunning, een zeer grote macht; voor arbeid en materialen is zij vraagmonopolist.

Het is haar plicht van deze positie geen misbruik te maken door te lage prijzen te forceren; het is echter ook haar plicht te zorgen, dat zij niet meer dan redelijke prijzen betaalt. Dat zij het eerste zou doen door de bouwactiviteit te beperken tot een niveau, dat lager is dan het met het oog op arbeid en materialen bereikbare, is bij de huidige behoefte, onaannemelijk. De verleiding daarentegen om het niveau der bouwactiviteit te hoog vast te stellen is zeer groot, de gevolgen ervan voor de prijsvorming zijn funest en voor de voorziening in de behoefte niet gunstig. Men kan nu eenmaal niet meer woningen (om hierbij maar te blijven) bouwen, dan de beschikbare arbeid en materialen toelaten. Wil men dit toch doen, in dit geval, waar het practisch alleen woning-

wetbouw betreft, dus door aan gemeenten een te groot aantal woningen toe te wijzen, dan is het gevolg: een ten opzichte van het aanbod zeer sterke vraag (in de vorm van aanbestedingen) en daardoor hogere inschrijvingen. Nu kan men opmerken, dat een inschrijving nog iets anders is dan een gunning en dat eerst bij de gunning van effectieve vraag sprake is. Dit is echter slechts een halve waarheid, daar hier geen rekening wordt gehouden met het psychologisch effect van een teveel aan aanbestedingen.

Waarom kan de Overheid toetsen, wanneer ze na wil gaan, of ze de bouwactiviteit op de maximale omvang, onder zo gunstig mogelijke omstandigheden, heeft gebracht? Stellen we hier de situatie, dat met de beschikbare arbeid de aanwezige materialen kunnen worden verwerkt. Werkloosheid onder de bouwvakarbeiders zal dan betekenen, dat te weinig werd gegund, hetgeen we hiervoren een onwaarschijnlijk geval noemden. Het bestaan of ontstaan van „zwarte” lonen zou daarentegen een duidelijk symptoom zijn van te grote vraag naar arbeid, dus van te hoog geraamde bouwactiviteit. Naast de zwarte lonen zal in dit geval de langzame vordering bij de bouw wegens het te groot aantal in uitvoering zijnde projecten een niet mis te verstaan teken zijn.

Is er meer arbeid dan nodig voor verwerking der beschikbare materialen, dan zal de Overheid evenwicht in de verhouding tot stand moeten brengen. Dit gaat dan onvermijdelijk gepaard met werkloosheid, die dan een gevolg is van de disproportionaliteit der productiefactoren en zonder meer niet te voorkomen.

Zijn er meer materialen dan door de beschikbare arbeid kunnen worden verwerkt, dan zal een gedeelte der materialen ongebruikt moeten blijven.

Hoe is nu de tegenwoordige situatie in ons land? Een typisch verschijnsel is het bestaan van zwarte lonen. Deze komen in de bouwnijverheid thans veelvuldig (of zou men mogen zeggen: algemeen?) voor. Hieruit kan men gerust de conclusie trekken, dat er meer is gegund dan met het oog op de beschikbare arbeid verantwoord was.

Men denke nu niet, dat deze hoge lonen de arbeidsproductiviteit onverdeeld gunstig zullen beïnvloeden, want dit is zeer twijfelachtig. De aannemers verkeren in een dwangpositie ten opzichte van hun arbeiders en de arbeiders zijn zich van hun huidige macht terdege bewust. Zij kunnen zelf het arbeidstempo hepalen, want indien een aannemer krachten ontslaat kunnen deze direct weer bij anderen terecht. Het getuigt niet van nuchtere realiteitszin, indien men veronderstelt, dat alle arbeiders onder dergelijke omstandigheden hun prestatie zo hoog mogelijk zullen opvoeren. Dat er dus thans meer geproduceerd zou worden dan bij juiste bepaling van de omvang der gunningen het geval zou zijn geweest, mogen we uitgesloten achten.

Het bouwplan 1946 werd slechts gedeeltelijk uitgevoerd en van de in het bouwplan 1947 voorgenomen bouw van 28.000 woningen was per 1 Juni jl. slechts een klein deel aanbesteed en gegund. Het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting heeft begin Juni medegedeeld, dat bouwprojecten, die vóór 1 Juli gereed waren, alsnog konden worden aanbesteed, ongeacht het per gemeente aanvankelijk toegewezen volume. Aldus dacht men de achterstand in te lopen, hetgeen een vrij oppervlakkige veronderstelling is. De gevolgen waren funest. De maand Juni gaf een lawine van aanbestedingen te zien, zelfs zoveel, dat door aannemers werd geprotesteerd.

Hierover verscheen onlangs een artikel in „De Tijd”, getiteld „Aannemerswereld in rep en roer. Wild West-aanbestedingen gevolg van verschuiving bouwvolume”. Volgens dit artikel vond er een sterke stijging plaats van de inschrijvingsommen; deze liepen in Brabant

nl. op tot f 38 à f 45 per m³ woninginhoud bij norm-prijzen voor arbeiderswoningen, variërend van f 32 tot f 35 per m³.

Wij citeren verder uit genoemd artikel: „het grote probleem is dat van de geschoolde arbeidskrachten. Was het vorig jaar eigenlijk zo, dat het bouwprogramma op het beschikbare aantal arbeidskrachten was ingesteld — dat in de praktijk nog bitter tegenviel — en geen voldoende rekening hield met het tekort aan materiaal, nu baseert men zich op het in ruimere mate aanwezige materiaal, maar struikelt ten enen male over het gebrek aan arbeiders, dat de uitvoering van het hele bouwprogramma op losse schroeven zet. Het overbieden en onderling wegkopen van arbeidskrachten met zwarte lonen, die op de een of andere wijze wel worden betaald (!!), lost dit probleem niet op, want het kweekt geen enkele nieuwe geschoolde arbeidskracht en verhoogt slechts de chaos. Ook is in de praktijk gebleken, dat het heel moeilijk is, de beschikbare arbeidskrachten te dwingen elders te werken, of onder andere omstandigheden dan zij zelf verkiezen, alle wederopbouwidealen ten spijt. Al houdt dus de stroom van aanbestedingen tot de 1e Juli aan, er zijn als gevolg van bovengenoemde omstandigheden toch reeds tekenen van inschrijvingsmoeheid bij tal van aannemers te bespeuren”.

Tot zover „De Tijd”. In Zuid-Limburg waren er in Juni aanbestedingen, waarop *helemaal niet* meer werd ingeschreven.

Men vraagt zich met bezorgdheid af, waarheen dergelijke „leiding” bij de wederopbouw ons zal „leiden”. Een spoedige daling der bouwkosten, die absoluut noodzakelijk is, indien men niet uiteindelijk met een zeer hoog *algemeen* prijsniveau wil blijven zitten, zal echter op deze manier nooit worden bereikt.

Op de jaarvergadering van de Nederlandse Christelijke Aannemers- en Bouwvakpatroons Bond, die te Rotterdam werd gehouden, hield Minister Neher een rede over het onderwerp „De ontwikkeling van het bouwbedrijf”. Volgens een verslag in de „Gazet van Limburg” zei de Minister o.a.: willen wij het rendement van ons kennen en kunnen zo hoog mogelijk maken, dan zullen wij moeten zorgen, dat bij het uitgeven van bouwarbeid, niet meer wordt uitgegeven dan bij het beschikbaar aantal arbeidskrachten kan worden verwerkt.

In tegenstelling tot deze uitspraak van de Minister staat o.i. de gevoerde politiek. De wet van vraag en aanbod werkt ook in de geleide economie en wie denkt haar te kunnen negeren, zal daarvoor een zware tol hebben te betalen. In dit geval, waar de Overheid het doet, is het uiteindelijk de volkshuishouding die de lasten ener dergelijke politiek zal moeten dragen.

A. BERKX.

BOEKBESPREKING.

Dr R. L. Beukenkamp. De Wereldgraanhandel. Bijdrage tot de kennis van zijn ontwikkelingsgeschiedenis. H. Veenman & Zonen, Wageningen, 1945.

In het „Woord Vooraf” van deze commerciële uitgave van zijn proefschrift merkt de schrijver o.a. op, dat de geschiedenis van de menselijke samenleving ten nauwste verbonden is aan de ontwikkelingsgeschiedenis van de internationale graanhandel. Een descriptieve studie over de ontwikkeling van de graanhandel zou derhalve de beschrijving van de geschiedenis van de samenleving zelf kunnen inhouden. Deze studie „heeft echter niet de pretentie hiertoe een poging te zijn. Veeleer bedoelt zij bij te dragen tot begrip van de voornaamste invloeden, waaraan de ontwikkeling van de wereldgraanhandel onderworpen is geweest”.

Met deze doelstelling voor ogen schenkt de schrijver achtereenvolgens aandacht aan de geschiedenis van de

graanhandel tot de 19e eeuw; het ontstaan van de wereldgraanhandel in de 19e eeuw; de ontwikkeling van de tarwe-handel van 1885—1914, gedurende de eerste wereldoorlog en daarna tot het jaar 1930; en aan de tarwe-consumptie in het tijdvak 1885—1930.

Bij het beoordelen van dit werk wordt men voor een eigenaardige moeilijkheid geplaatst, en wel deze, dat de titel bepaalde verwachtingen wekt, die door de inhoud niet worden vervuld. Zulks is geen gevolg van het feit, dat de schrijver zich voornamelijk met het artikel tarwe bezig houdt. Men kan zich namelijk zonder bezwaar accoord verklaren met de opmerking, dat het artikel tarwe „als verreweg de belangrijkste graansoort in de internationale graanhandel, steeds ook het beeld van de handel in de voornaamste andere graansoorten bepaalde”.

Het mag m.i. echter wel als een bezwaar worden aangemerkt, dat de studie van Dr B. zich vrijwel niet met de organisatie en de techniek van de handel als zodanig bezig houdt. Hierover vindt men in dit boek slechts een gering aantal verspreide opmerkingen. Dr B. schrijft eigenlijk niet over de handel, doch in hoofdzaak over de omvang van de productie, de consumptie, de export en de import; dit laatste op weliswaar verdienstelijke wijze, doch met verwaarlozing van de zeer belangrijke elementen, die juist in de organisatie van de graanhandel schuilten ter verklaring van de ontwikkelingsgang.

Ongetwijfeld moet een en ander worden toegeschreven aan het feit, dat dit werk werd samengesteld door een leerling van de Landbouwschool te Wageningen. De studierichting is ook hier bepalend voor de opzet en de uitwerking van het gekozen onderwerp. Houdt men met deze omstandigheid rekening, dan valt er in dit proefschrift van B. zeer veel te waarderen. Zijn uiteenzettingen over de invloed van de stoomvaart, van politieke maatregelen, van de landbouwtechniek, van spoorwegaanleg, emigratie, enz., zijn zeer belangwekkend en werden in de Nederlandse literatuur over dit onderwerp tot dusver niet gevonden, althans niet zo omvangrijk gedocumenteerd.

Bijzondere aandacht is besteed aan het vervoersvraagstuk en aan de invloed daarvan op de ontwikkeling van de niet-Europese productiegebieden. Interessant zijn in dit verband de door B. gegeven beschouwingen en feiten met betrekking tot de ontwikkeling van het vervoerswezen en de industriële ontwikkeling van Europa. Niet alleen Noord- en Zuid-Amerika, doch ook Rusland, Brits-Indië en Australië zijn hierbij aan een grondige behandeling onderworpen.

Dr B. heeft zijn uiteenzettingen gestaafd met uitvoerig, doch geenszins overdadig, statistisch materiaal. Al met al kan dit geschrift als een verrijking van de literatuur over de „wereldgraanhandel” worden beschouwd. Mede hierom valt het te betreuren, dat B. zijn boek met het jaar 1930 afsluit. De slotzin van het Woord Vooraf: „De structuurveranderingen, die sedertdien hun invloed op de ontwikkeling van de wereldgraanhandel deden gelden, waren dermate gecompliceerd en veelzijdig, dat wij het juister oordeelden deze geheel buiten beschouwing te laten”, zal men na bestudering van dit werk dan ook met weinig instemming herlezen. Gaarne zou men ongetwijfeld ook over deze periode het betoeg van Dr B. hebben gevolgd.

Dr F. L. VAN MUISWINKEL.

AANTEKENING.

ENGELAND EN ARGENTINIË.

In een artikel „Sterling's Future Role” bespreekt „The Economist” van 23 Augustus jl. de consequenties, die voor Engeland aan de opschorting van de omwisselbaarheid van het pond sterling in dollars zijn verbonden. Het blad wijst er in de eerste plaats op, dat door deze maatregel de positie van de landen, die tot het sterling-

bloc behoren, technisch geen directe verandering ondergaat, zolang de centrale kasreserve van dit bloc blijft bestaan; bij deze conclusie wordt afgezien van de morele verplichting der sterlinglanden „to join with Britain in the belt tightening process”. Het is, zo wordt opgemerkt, niet waarschijnlijk, dat de mogelijkheden voor Engeland, om uit deze landen goederen in te voeren, in belangrijke mate zullen worden beperkt. Tegenover de dollararea echter liggen, zoals vanzelf spreekt, de verhoudingen geheel anders: Engeland heeft hier geen andere keuze dan drastische beperking der aankopen.

Wat dit laatste betreft wijst het blad vervolgens op een belangrijk punt, nl. de mogelijkheid van secundaire effecten. Andere landen, die een grote behoefte aan dollars hebben, zullen er thans minder belang bij hebben om naar Engeland te exporteren; Engeland's invoer van vitale goederen kan hierdoor een nog verdere beperking ondergaan.

Deze dollarbehoevende landen kunnen bij een dergelijke politiek echter niets winnen, als zij voor de door hen aangeboden goederen reeds volledige betaling ontvangen in de vorm van voor hen essentiële goederen uit Engeland; indien hun handels- en betalingsverkeer met Engeland (in feite: met het sterlinggebied) in evenwicht is of een deficit vertoont, betekent beperking van de uitvoer naar Engeland slechts een voordeel, wanneer de goederen, die deze landen op de Engelse markt kunnen kopen, minder essentieel zijn dan die, welke zij in het dollargebied kunnen betrekken.

Het is een gelukkige omstandigheid, zo zegt het blad, dat een belangrijk deel der Britse importen buiten het dollar- en sterlinggebied afkomstig is uit landen, die t. o. v. Engeland (en in sommige gevallen het sterlinggebied) een passief saldo vertonen. Onmiddellijk reëel gevaar dreigt slechts van de kant van die landen, welke handelsverkeer een actief sterlingsaldo vertoont.

De landen, die, buiten dollar- en sterlingarea gelegen, in deze positie verkeren, zijn Argentinië, Zwitserland, Spanje en Uruguay. Met Zwitserland en Spanje zijn reeds overeenkomsten gesloten, welke voorzien in sterlingfinanciering van Engeland's passief saldo. Het is, naast Uruguay, met name Argentinië, dat de grootste problemen stelt. Vandaar de aangekondigde daling van het vleesrantsoen.

„The only hope of easement lies in the possibility that Argentina, despite the infringement of the vital convertibility clause in last year's agreement, will yet abide by the consequential rail purchase agreement — in which case it will still need for some time to secure surpluses from current trading in order to provide sufficient sterling to complete the purchase”.

Argentinië verheugt zich niet alleen in Engelse belangstelling. Ook de Verenigde Staten zijn geïnteresseerd bij de aspecten, die het na-oorlogse Argentinië biedt, niet alleen economisch, maar ook politiek. De Pan-Amerikaanse conferentie te Petropolis bracht de Verenigde Staten en Argentinië als tegenpolen van het Westelijk Halfrond tegenover elkaar. Politiek bleek Argentinië daarbij, zo merkt „The Economist” van dezelfde datum in een ander artikel, „Pan-Americans at Petropolis”, op, sterk te staan. „Argentina's asset in asserting its independence of United States influence and laying claim to separate leadership in Latin America is the fact that its sister republics also relish sovereign independence and are almost as jealous of it as Argentina itself.” De conferentie toonde aan, dat Latijns-Amerika, geheel in overeenstemming met Argentinië's politieke doelstellingen, wantrouwend stond tegenover Truman's aanbod van voorziening, door de Verenigde Staten, in gestandaardiseerde wapens en het uitwerken van een gemeenschappelijke defensiepolitiek tegen agressie.

Echter, zo zegt „The Economist”, „the weakness in

the Argentine position is that the United States stands not only for a Truman Doctrine but also for a Marshall Plan”.

Hier komt het belangrijkste economische probleem naar voren, waarmee Argentinië thans heeft te kampen, en dat in wezen neerkomt op de vraag, vanwaar de middelen moeten worden verkregen ter financiering van de omvangrijke plannen, die de Regering voor de economische ontwikkeling van het land heeft ontworpen. Medio 1946 maakte de Regering-Péron een vijfjarenplan bekend, ter bevordering van de industrialisatie. Onmiddellijke consequentie hiervan was een grootscheeps programma van kapitaalgoederenimport. Zoekt men naar de mogelijkheden, welke Argentinië ter financiering van dit programma tot nu toe ter beschikking hebben gestaan, dan blijkt, dat „The Economist” terecht van een zwakte in de Argentijnse positie spreekt.

Argentinië beschikte bij het einde van de oorlog in de eerste plaats over een omvangrijke reserve aan goud en buitenlandse valuta, als gevolg van oorlogsaankopen der geallieerden, die niet in staat waren, goederen in ruil aan te bieden. In totaal had Argentinië uit dezen hoofde een bedrag van bijna \$ 2 miljard beschikbaar.

In de tweede plaats — alleen de Verenigde Staten bleken tot nu toe in staat, Argentinië de gewenste kapitaaluitrusting te leveren — was Argentinië aangewezen op de lopende dollarinkomsten. Deze nu werden vóór 20 Augustus jl. in hoofdzaak verkregen uit het handelsverkeer met het Verenigd Koninkrijk, belangrijk afnemer der Argentijnse producten. Argentinië's export naar de Verenigde Staten is, vergeleken met de import uit dat land, slechts van geringe betekenis. De volgende cijfers, ontleend aan „The Financial Times” van 26 Augustus jl., geven een beeld van de Argentijnse buitenlandse handel, verdeeld naar landengroepen:

	Export naar		Import uit	
	(in pCt van het totaal)			
	1946	1947 ¹⁾	1946	1947 ¹⁾
Verenigde Staten	14,7	12,0	28,7	41,3
Verenigd Koninkrijk	21,6	27,2	13,2	9,0
Continentaal Europa	35,2	34,6	19,8	21,5
Latijns-Amerika	11,7	12,7	25,7	17,2
Andere	16,8	13,5	12,6	11,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

¹⁾ eerste vijf maanden.

De import uit de Verenigde Staten vertoont voor de eerste vijf maanden van dit jaar, in vergelijking met 1946, een aanzienlijke procentuele toeneming. Ook absoluut echter zijn (in verband met het industrialisatieprogramma, naar „The Financial Times” mededeelt) de importen uit de Verenigde Staten sterk toegenomen. Daartegenover, is de Argentijnse export naar het dollargebied van relatief veel minder belang. Het voornaamste probleem is hier: „The Argentine is selling to relatively poor countries and buying, in the main, from the U.S., which does not need many Argentine supplies and could probably do without them altogether if pressed”.

Het bovenstaande verduidelijkt de betekenis van de hernieuwde oninwisselbaarheid van het pond sterling voor Argentinië. Gezien de geringe exportmogelijkheden, naar de Verenigde Staten is het land thans weer in hoofdzaak aangewezen op de reserve aan goud en deviezen.

Deze heeft echter reeds een gevoelige aderlating ondergaan. Zo vermeldt „The Economist”, dat het totale bedrag van bijna \$ 2 miljard in de negen maanden, eindigende op 15 Juni jl., met ruim \$ 0,5 miljard is gedaald. Argentinië is reeds tot importbeperkende maatregelen overgegaan; definitieve oplossing van de moeilijkheden is echter slechts te verwachten bij herstel van het multilaterale handelsverkeer. In dit licht gezien heeft Argentinië groot belang bij het economisch herstel van Europa. Opmerking verdient het feit, dat een „Marshall-plan”

voor Zuid-Amerika niet waarschijnlijk lijkt. Zo merkt het Augustusbuletin van de National City Bank of New York op, dat „the shrinkage in dollar balances, and the slackening in our exports to Latin America which must follow in due course, have been inevitable. Now that we face the change, we should realize that it is a swingback from a highly abnormal to a normal condition rather than the reverse”. Voorts merkt „The Economist” op, dat Marshall reeds duidelijk heeft gemaakt, dat hij aan de Zuid-Amerikaanse Staten geen nieuw plan heeft aan te bieden.

Er is dus, zo zegt „The Financial Times”, alle reden voor Argentinië om naar leveranciers buiten het dollar-gebied te blijven omzien. „The U.K. (or the Continent) will have to supply the goods she needs, or she will have, to some extent at any rate, to do without them. In those circumstances, a new trading agreement between the two countries should be possible. Both, as the figures show, need each other”.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE OLIE-INDUSTRIE IN DE VERENIGDE STATEN.

De olie-industrie in de Verenigde Staten heeft dit jaar het hoofd te bieden aan de grootste vraag in haar geschiedenis. Er rijden meer auto's meer mijlen; de landbouw en de industrie gebruiken meer trucks; de spoorwegen meer dieselmotoren. De productie van oliebranders bedraagt bijna een miljoen stuks per jaar, waarin de overgang naar het gebruiken van olie in plaats van steenkool voor verwarming tot uiting komt. Het spreekt vanzelf, dat door deze factoren de vraag naar olie sterk is gestegen. Wat betreft de aanbodzijde: er is voldoende olie in de bodem aanwezig om aan de lopende behoefte te kunnen voldoen; om echter gelijke tred te kunnen houden met de stijgende vraag worden de hoogste eisen gesteld aan het productie-apparaat en het transportwezen. Hoewel de industrie er in is geslaagd een record-productie te behalen, zo deelt „The Cleveland Trust Company Business Bulletin” van 15 Augustus j.l. mede, is er toch hier en daar een tijdelijk tekort aan benzine geweest. Een aantal ondernemingen heeft dan ook gedurende de zomermaanden een rantsoeneringsstelsel voor benzine in moeten voeren m. b. t. hun afnemers in de centrale staten.

Teneinde de capaciteit te verhogen heeft de olie-industrie een programma opgesteld, in het kader waarvan zij in 1947 en 1948 rond \$ 4 miljard denkt te besteden; ongeveer de helft van dit bedrag zal dit jaar worden uitgegeven. Men verwacht door deze maatregelen weer evenwicht te brengen in vraag en aanbod, ofschoon de uitbreiding van de industrie wordt vertraagd door de slechts langzaam plaatsvindende levering van materialen, zoals staal.

De toekomstproblemen voor de Amerikaanse olie-industrie liggen vnl. bij de grondstofvoorraden. De voorraden ruwe olie zijn, aldus vervolgt het Bulletin, in Amerika in het verleden voortdurend gestegen, daar nieuwe ontdekkingen de uit de bodem geputte hoeveelheden meer dan gecompenseerd hebben. Deze reserves zijn echter bij een productie zoals in 1946 slechts voldoende voor ongeveer 12 jaar. Meer olie zal dus moeten worden ontdekt of bevredigende substitutieproducten zullen moeten worden verkregen. De vooruitzichten zijn niet zo ongunstig als het schijnt. Immers, de schattingen der reserves bevatten slechts de bekende bronnen, welke met de huidige methoden kunnen worden geëxploiteerd. Evenals in het verleden verwacht men door verdere exploratie nog nieuwe oliegebieden open te leggen. Ook de import van olie zal kunnen toenemen, daar de bekende buitenlandse reserves twee maal zo groot zijn als die van Amerika.

Tenslotte: indien alle olie uit de wereld zou zijn ver-

bruikt, kan nog een substitutieproduct commercieel worden vervaardigd in de vorm van vloeibare synthetische olie uit steenkool en andere grondstoffen; voor dit doel is reeds veel researchwerk verricht.

DE FINANCIERING VAN HET HONGAARSE DRIEJARENPLAN.

Het Hongaarse driejarenplan beoogt de nationale productie dermate op te voeren, dat reeds in het eerste planjaar niet alleen de minimale behoeften van de bevolking en de internationale verplichtingen, die in de drie jaren in totaal 5,1 miljard forint zullen bedragen, kunnen worden gedekt, maar dat bovendien aanzienlijke overschotten worden verkregen. Het moet derhalve het streven van de financiële politiek zijn, zo zegt de „Néue Zürcher Zeitung” van 26 Augustus j.l., om deze overschotten in de vorm van besparingen dienstbaar te maken aan investeringsdoeleinden.

Het grootste deel, nl. 85 pCt van de totale investeringen van 6.585 miljoen forint, moet door het overschot aan inkomsten van het staatsbudget en van de begrotingen der gemeenten en autonomeën worden gedekt. De belastingontvangsten van de Staat bereikten gedurende de laatste maanden een stand, die neerkomt op een jaarlijks bedrag van 3,4 miljard forint. Het driejarenplan rekent voor 1947/48, wat de belastingontvangsten betreft, op 3,84 miljard forint, d.w.z. 12 pCt meer dan thans binnenkomt; deze belastingen zullen in de loop van de uitvoering van het driejarenplan voortdurend moeten stijgen. Wat betreft de buitengewone belastingontvangsten, nl. de vermogensheffing en de belasting op oorlogs- en inflatiewinsten, verwacht de Staat 1,7 miljard forint ter dekking van de investeringen. Verdere dekkingen zullen worden gevonden door een planlening, die in de drie jaren in totaal 860 miljoen forint moet verschaffen, en uit de overschotten van staatsbedrijven en ondernemingen — vooral van de posterijen —, waarvan men ongeveer 500 miljoen forint verwacht. Het staatsbudget zou er dan als volgt uitzien:

	1947/48	1948/49	1949/50	Totaal
	(in miljoenen forint)			
Inkomsten:				
Gewone belastingen	3.840	4.350	5.000	13.190
Buitengewone belastingen	525	580	635	1.740
Planlening	190	290	380	860
Staatsondernemingen	122	168	207	497
	4.677	5.388	6.222	16.287
Uitgaven:				
Persoonlijke	1.150	1.350	1.600	4.100
Zakelijke	700	900	1.100	2.700
Investerings	1.327	1.438	1.622	4.387
Internationale verplichtingen	1.500	1.700	1.900	5.100
	4.677	5.388	6.222	16.287

De voor investeringsdoeleinden aan te wenden staatsuitgaven dekken ongeveer $\frac{2}{3}$ van het totale investeringsplan. 1.176 miljoen forint, d.i. 18 pCt der investeringen, zal worden gedekt door de hoofdstad, de gemeenten en de sociale verzekeringsinstellingen. Tenslotte zullen ook Rusland (door financiële deelneming in gemengde Russisch-Hongaarse ondernemingen), voor 151 miljoen forint, de coöperaties (280 miljoen forint) en de particuliere ondernemingen (590 miljoen forint) in het financieringsplan bijdragen.

Ter dekking van de investeringen is zodoende het volgende plan ontworpen:

	1947/48	1948/49	1949/50	Totaal
	(in miljoenen forint)			
Staat en staatsbedrijven	1.326,5	1.438,1	1.622,3	4.386,9
Gemeenten enz.	269,6	404,3	501,7	1.175,6
Investerings van Rusland	42,5	53,1	55,5	151,1
Coöperaties	36,0	90,4	154,1	280,5
Particulier kapitaal	121,4	199,1	270,4	590,9
	1.796,0	2.185,0	2.604,0	6.585,0

DE AUSTRALISCHE HANDELS- EN BETALINGSBALANS IN 1946.

In 1946, het eerste volledige jaar na de oorlog, vertoonde de Australische handelsbalans een actief saldo. De export bedroeg £ A 308 miljoen, de import £ A 230 miljoen,

zodat het jaar sloot met een overschot van £ A 78 miljoen. Ook de goudvoorraad moet, volgens de „Monthly Summary” van 11 Augustus jl. van „The National Bank of Australasia” niet onbelangrijk zijn toegenomen, „as little of the amount of about £ A 10 million of gold produced during the year was shipped abroad”.

In tegenstelling met de handelsbalans ziet de betalingsbalans er niet zo gunstig uit. De exacte cijfers zijn weliswaar niet bekend, maar er zijn voldoende aanwijzingen om aan te nemen, dat het actieve handelsbalanssaldo werd geneutraliseerd door dividendbetalingen aan het buitenland, vrachten, andere diensten en voorts £ A 20 miljoen rente op buitenlandse leningen. Ook werd, zoals bekend, door Australië een gift van £ A 25 miljoen aan Groot-Brittannië gedaan. Ten slotte moesten ook betalingen worden verricht „on account of war liabilities carried forward from earlier periods”, die waarschijnlijk te schatten zijn op £ A 64 miljoen.

In verband met de wenselijkheid om zoveel mogelijk sterling aan te houden — een Brits belang — en met het oog op mogelijke prijsfluctuaties in de toekomst, is men in Australië geporteerd om zo min mogelijk aan 's lands deviezenreserves te komen, die van £ A 56 miljoen in Juni 1939 tot £ A 207 miljoen zijn gestegen. Dit betekent, dat de verplichtingen aan het buitenland zoveel mogelijk met de opbrengst van de export moeten worden betaald. Hoe staan de kansen daarvan? Volgens „The National Bank of Australasia” niet zo best. Want de gunstige handelsbalans in 1946 werd veroorzaakt door het feit, dat in de eerste helft van het jaar de import nog stroef was. In de tweede helft echter was de maandelijkse import bijna even groot als de export. Indien deze gang van zaken voortduurt, zou 1947 een import noteren van £ A 300 miljoen, hetgeen betekent, dat de export nauwelijks enig overschot zou geven, tenzij zij belangrijk toeneemt. Met name is de import uit de Verenigde Staten — speciaal van textiel — in de laatste helft van 1946 sterk opgelopen. Momenteel tracht men haar door strengere bepalingen te beperken.

De export is verleden jaar versterkt door extra wolververschepingen uit oude voorraden. Aan de andere kant is de export van tarwe en boter nog niet op het vooroorlogse peil gekomen. De verhoging van de export is afhankelijk van de verhoging van de Australische productie. Eerst dan „the benefits of larger imports can be maintained without drawing too heavily on oversea balances”.

MEDEDELING.

EEN CONGRES OVER DE ORGANISATIE VAN HET ZUIVER WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK IN NEDERLAND.

Op Zaterdag 1 November a.s. zal te Utrecht een congres over de organisatie van het zuiver wetenschappelijk onderzoek in Nederland worden gehouden, georganiseerd door het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers. Tijdens dit congres zullen door Mr H. J. Reinink (secretaris-generaal van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen) en Prof. Dr H. R. Kruyt de plannen worden toegelicht, die door de staatscommissie voor de organisatie van het zuiver wetenschappelijk onderzoek aan de Regering zijn voorgelegd.

Voorts zullen andere sprekers de strekking van deze plannen voor enige bijzondere gebieden van wetenschap (o.a. de humaniora) behandelen.

Het Verbond verwacht, dat voor dit congres grote belangstelling zal bestaan, zodat men heeft gemeend de deelneming voor een ieder open te moeten stellen.

Het programma en nadere inlichtingen zijn te verkrijgen bij Dr L. J. F. Broer, Zeeman-laboratorium, Pl. Muidergracht 4, Amsterdam-C.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt vertoonde aan het einde der week onder invloed van de maandultimo een geringe verkrapping. De callgeldrente steeg van $\frac{3}{4}$ pCt tot 1 pCt, doch de discontotarieven gaven geen stijging te zien, eerder nog een geringe daling. Drie- tot en met zesmaandspromessen werden gevraagd tegen $1\frac{3}{16}$ pCt, negen- en tienmaandspapier werd tegen $1\frac{7}{16}$ pCt verhandeld en het langer lopende papier tegen $1\frac{1}{2}$ pCt.

Het deviezenbezit van De Nederlandsche Bank nam in de afgelopen week per saldo toe met f 83 miljoen, doordat de Staat een deel heeft opgenomen van het door de Wereldbank verstrekte dollarcrediet. Vermoedelijk ging het hier om een bedrag van omstreeks \$ 33 miljoen, dat aan de centrale bank werd overgedragen en waarvoor de rekening van het Rijk werd gecrediteerd. Doordat de Schatkist tal van uitgaven heeft gedaan, welke de inkomsten overtroffen, nam het tegoed van het Rijk slechts met f 62 miljoen toe.

Nadat de emissiebedrijvigheid in de vakantieperiode vrijwel geheel was verdwenen, heeft thans de Rubberfabriek „Vredestein” een beroep op de publieke kapitaalmarkt gedaan voor een reëel bedrag van bijna f 1,5 miljoen.

De binnenlandse aandelenmarkt vertoonde in de afgelopen week een nog al verschillend koersbeloop. Sommige fondsen, vooral van die ondernemingen, welke duurzame productiemiddelen vervaardigen, ondergingen een vrij behoorlijke koersstijging. Andere konden het niveau van de vorige week handhaven, of vertoonden een geringe daling. Indische fondsen stonden zeer sterk onder invloed der politieke ontwikkeling. In het begin der week daalden de koersen dezer aandelen sterk, doch aan het eind der verslagperiode werden talrijke verliezen ten dele weer ingehaald.

Ter oriëntering moge onderstaand koersstaatje dienen.

	22 Aug. '47	29 Aug. '47
A.K.U.	181 $\frac{1}{2}$	177
v. Berkel's Patent	128 $\frac{1}{2}$	129
Lever Bros. Unilever C.v.A.	291 $\frac{1}{2}$	297 $\frac{1}{4}$
Philips G.b.v.A.	370 $\frac{3}{4}$	369
Koninklijke Petroleum	415	416
H.A.L.	202	204 $\frac{1}{4}$
N.S.U.	180 $\frac{1}{2}$	182
H.V.A.	229	225
Deli Mij. C.v.A.	148 $\frac{3}{4}$	149 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	140 $\frac{1}{2}$	139 $\frac{3}{4}$

STATISTIEKEN.

ZWEEDSE RIJKS BANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staatschuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
7 Aug. 1947	316	200	2.180	321	152	94	182
15 Aug. 1947	316	200	2.250	331	149	94	182
23 Aug. 1947	300	190	2.362	347	152	94	182

Data	Blijetten in circulatie	Deposito's					Regularisatie-rekening
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buiten-lands banken	
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	84	230	174	7
7 Aug. 1947	2.476	804	667	114	186	163	3
15 Aug. 1947	2.473	888	616	190	185	170	3
23 Aug. 1947	2.444	943	511	360	174	171	3

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 25 Augustus 1947.

Activa.	
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f —) Bijbank „ —) Agentsch. „ —)
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937 j ^o art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)	—)
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	2.100.000.000,—
Beleningen: Hoofdbank f 142.248.494,81) Bijbank „ 451.518,87) Agentsch. „ 8.914.604,36)	
Op effecten, enz.	f 151.614.618,04
Op goederen en celen	151.069.390,06) 151.614.618,04*)
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)	—
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 502.104.598,17
Zilveren munt, enz.	1.827.516,38
	503.932.114,55
Papier op het buitenland	f 131.863.600,—
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	281.874.016,81
Buitenlandse betaal-middelen	4.752.520,08
Belegging van kapitaal, reserves en pensioen-fonds	418.490.136,89
Gebouwen en inventaris	64.951.153,98
Diverse rekeningen	3.500.000,— 86.816.500,04
	4.829.304.523,50

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	12.452.579,46
Bijzondere reserves	32.247.868,69
Pensioenfondsen	16.916.339,24
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	125.580.055,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	2.785.349.720,—
Bankassigments in omloop	83.295,02
Rekening-courant saldo's:	
's Rijks Schatkist:	f 899.862.676,07
Geblokkeerde saldo's van banken	46.392.996,74
Geblokkeerde saldo's van anderen	35.503.628,69
Vrije saldo's	723.842.565,30
	1.705.601.866,80
Diverse rekeningen	131.072.799,29
	f 4.829.304.523,50

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen ..... f —
2) Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) .. 39.529.875,—
Circulatie der door de Bank namens de Staat, in het verkeer gebrachte muntbiljetten .... 147.788.811,—

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
13 Aug. '47	0,2	1.449,3	1.450	1.411,8	38,5
20 Aug. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.399,4	50,8
27 Aug. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.393,4	56,8

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
13 Aug. '47	2,4	342,6	20,7	18,7	404,5	16,2	301,8
20 Aug. '47	2,5	332,7	22,8	17,5	407,8	12,7	301,3
27 Avg. '47	2,5	308,1	16,6	23,9	389,5	14,0	282,0

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
14 Juli '47	503.817	139.661	214.047	3	164.720
21 „ '47	504.087	143.983	210.429	—	153.944
28 „ '47	504.149	146.443	207.391	—	151.520
4 Aug. '47	503.978	139.818	215.139	—	172.464
11 „ '47	504.041	141.950	203.696	—	164.059
18 „ '47	504.119	135.062	200.394	—	155.975
25 „ '47	503.932	131.864	286.627	—	151.615

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant			Vrije saldi
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
14 Juli '47	2.723.679	872.849	43.736	36.357	734.059
21 „ '47	2.722.155	855.806	46.145	38.046	740.887
28 „ '47	2.768.323	810.252	46.561	35.882	738.182
4 Aug. '47	2.804.931	836.932	32.256	34.930	722.890
11 „ '47	2.781.015	833.227	51.123	34.394	716.505
18 „ '47	2.774.925	838.425	40.640	36.439	720.884
25 „ '47	2.785.350	899.863	46.393	35.504	723.843

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goud-voorraad 1)	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
24 Juli 1947	28.200	12.398	5.008	231	820	49.333
31 „ 1947	28.214	12.227	6.190	266	754	49.763
7 Aug. 1947	28.420	12.155	6.020	280	759	50.031
12 „ 1947	28.432	11.888	5.107	276	770	50.776
21 „ 1947	28.453	11.797	4.839	294	794	50.646
28 „ 1947	28.454	12.161	3.940	356	749	51.341

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa 1)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi.		Besluitwet van 6 Oct. '44 1)
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	4	4.482	614
24 Juli 1947	637	163.062	76.484	1	5.213	534
31 „ 1947	636	164.484	77.597	3	5.520	530
7 Aug. 1947	637	164.871	78.228	3	5.159	530
12 „ 1947	637	164.339	78.071	4	4.989	529
21 „ 1947	637	163.887	77.612	5	4.939	528
28 „ 1947	637	164.139	77.818	2	2.281	528

1) Waarvan 10.493 miljoen frcs. onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
2) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel“, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.
3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

FEDERAL RESERVE BANKS.

(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudfcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
23 Juli 1947	20.224	19.500	273	21.700
30 Juli 1947	20.291	19.618	271	22.012
6 Aug. 1947	20.359	19.686	267	21.869

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
23 Juli 1947	24.082	18.002	939	16.244
30 Juli 1947	24.073	18.295	705	16.354
6 Aug. 1947	24.127	18.208	728	16.409

GROOTHANDELSPRIJZEN IJZER.

Producten.	Datum:	1 Jan 1947	14 Jan. 1947	1 Febr. 1947	1 Mrt 1947	7 Mrt 1947	1 Mei 1947
Ruwijzer.							
<i>Gieterij ijzer.</i>							
Nederland f per metr. ton		105	105	105	105	105	105
Verenigde Staten \$ per gross ton ¹⁾		32,51	32,51	32,51	36,51	36,51	36,51
Engeland sh. per long ton ²⁾		169/3 ³⁾	169/3 ³⁾	169/3 ³⁾	169/3 ³⁾	169/3 ³⁾	171/9 ³⁾
België frs per metr. ton		1.920	1.920	1.920	2.300 ³⁾	2.300 ³⁾	2.300
Frankrijk frs per metr. ton		3.300	3.300	3.300	4.490 ³⁾	4.490 ³⁾	4.490
<i>Ruwijzer voor de staalbereiding.</i>							
Nederland f per metr. ton		125	125	125	125	125	125
Verenigde Staten \$ per gross ton ¹⁾		31,93	31,93	33,67	35,67	36,92	36,92
Engeland sh. per long ton ²⁾		160/- ³⁾	160/- ³⁾	160/- ³⁾	160/- ³⁾	160/- ³⁾	160/- ³⁾
België frs per metr. ton		2.450	2.450	2.450	2.550 ³⁾	2.550 ³⁾	2.550
Frankrijk frs per metr. ton		3.700	3.700	3.700	5.030	5.030	5.030
Walsersijproducten ⁴⁾.							
<i>Halfabrikaten</i>							
<i>platines.</i>							
Verenigde Staten \$ per gross ton ¹⁾		38	50	50	50	50	50
Engeland sh. per long ton ²⁾		247/6	247/6	247/6	247/6	247/6	247/6
België frs per metr. ton		2.650	2.650	2.650	2.650	2.650	2.650
Frankrijk frs per metr. ton		5.387	5.387	5.387	6.550	6.550	6.550
<i>Afgevoerde producten</i>							
<i>staalstaal.</i>							
Verenigde Staten \$ per gross ton ¹⁾		58,24	58,24	58,24	58,24	58,24	58,24
Engeland sh. per long ton ²⁾		378/- ³⁾	378/- ³⁾	378/- ³⁾	378/- ³⁾	378/- ³⁾	378/- ³⁾
België frs per metr. ton		2.970	2.970	2.970	3.150	3.150	3.150
Frankrijk frs per metr. ton		7.070	7.000	7.000	8.550	8.550	8.550
<i>profielen.</i>							
Verenigde Staten \$ per gross ton ¹⁾		56	56	56	56	56	56
Engeland sh. per long ton ²⁾		332/- ³⁾	332/- ³⁾	332/- ³⁾	332/- ³⁾	332/- ³⁾	332/- ³⁾
België frs per metr. ton		2.876	2.876	2.876	3.050	3.050	3.050
Frankrijk frs per metr. ton		7.000	7.000	7.000	8.550	8.550	8.550
<i>zware platen.</i>							
Verenigde Staten \$ per gross ton ¹⁾		56	56	56	56	56	56
Engeland sh. per long ton ²⁾		349/6 ³⁾	349/6 ³⁾	349/6 ³⁾	349/6 ³⁾	349/6 ³⁾	349/6
België frs per metr. ton		3.064	3.064	3.064	3.250	3.250	3.250
Frankrijk frs per metr. ton		8.581	8.581	8.581	10.510	10.510	10.510
<i>dunne platen.</i>							
Verenigde Staten \$ per gross ton ¹⁾		71,68 ³⁾	71,68 ³⁾	71,68 ³⁾	71,68 ³⁾	71,68 ³⁾	71,68 ³⁾
Engeland sh. per long ton ²⁾		497/6 ³⁾	497/6 ³⁾	497/6 ³⁾	497/6 ³⁾	497/6 ³⁾	497/6
België frs per metr. ton		3.677	3.677	3.677	3.900	3.900	3.900
Frankrijk frs per metr. ton		10.236	10.236	10.236	12.630	12.630	12.630

¹⁾ 1 gross ton = 1 long ton = 1.016 kg. ²⁾ rabat 5/- per long ton. ³⁾ rabat 15/- per long ton. ⁴⁾ blackplate. ⁵⁾ gecorrigeerde gegevens. ⁶⁾ De prijzen hebben betrekking op gewaalt staal van S.M. kwaliteit, behalve voor België, waar zij op Thomaskwaliteit betrekking hebben. De prijzen voor S.M. kwaliteit zouden daar frs 650 hoger liggen.

BANK VAN FRANKRIJK.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
7 Aug. 1947	64.817	140.595	117.449	113.700	426.000
14 Aug. 1947	64.817	140.958	117.449	114.700	426.000
21 Aug. 1947	64.817	136.666	117.449	116.800	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
7 Aug. 1947	832.422	70.363	772	68.688
14 Aug. 1947	828.707	72.766	785	71.182
21 Aug. 1947	824.973	71.513	819	69.846

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND ¹⁾.

1938/1939 = 100	Nijverheid ²⁾	Landbouw ³⁾	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mei 1945	116	190	126
Jan. 1947	164,8	240,6	175,4
Febr. 1947	165,6	240,6	171,6
Mrt 1947	165,6	240,6	176,1
Apr. 1947	165,3	240,6	175,8
Mei 1947	165,2 ⁴⁾	241,0 ⁴⁾	175,8 ⁴⁾
Juni 1947	166,3 ⁴⁾	241,0 ⁴⁾	176,8 ⁴⁾
Juli 1957	166,6 ⁴⁾	241,0 ⁴⁾	177,0 ⁴⁾

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.²⁾ Gemiddelden 24 bedrijfstakken.³⁾ Akkerbouw en veehouderij.⁴⁾ Voorlopige cijfers.⁵⁾ Verhoging gemiddeld uurloon bouwbedrijven als gevolg van inkrimping aantal gemeenteklassen.

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen gulden)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	30 Juni 1947	31 Juli 1947	30 Juni 1947	31 Juli 1947
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldleningen	79	63	96	81
Ned. schatkistpapier	2285	2251	2792	2760
	2364	2314	2888	2841
Ander overheidspapier	25	27	43	45
Wissels	4	4	7	9
Bankiers in binnen- en buitenland	88	81	147	138
Prolong. en voorsch. tegen effecten	38	38	52	49
	155	150	249	241
Debiteuren	329	357	408	438
Effecten en syndicaten	11	10	17	16
Deelnemingen (incl. voorschotten)	29	30	41	42
	369	397	466	496
Gebouwen	12	12	16	16
Diverse rekeningen	—	—	—	—
Belegde bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2901	2874	3620	3595
Passiva:				
Crediteuren	2420	2400	3040	3019
Wissels	1	1	2	2
Deposito's op termijn	149	150	180	182
Kassiers en genom. daggeldl.	—	—	—	—
Diverse rekeningen	80	71	95	88
Bestemmingsreserven	1	1	1	1
	2651	2624	3318	3293
Aandelenkapitaal	170	170	210	210
Reserve	80	80	92	92
	2901	2874	3620	3595

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
 (Voornaamste posten in millioenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buiteni. wissels.	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in circulatie	Andere credieten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
7 Aug. 1947	5.212,5	88,2	86,4	48,3	3.927,2	1.197,4
15 Aug. 1947	5.207,1	77,1	77,1	48,7	3.903,4	1.200,7
23 Aug. 1947	5.247,0	73,9	79,9	48,7	3.907,1	1.227,7

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ¹⁾.

Maand	Werklozen ²⁾	Wachtgelders ³⁾ (raming)
30 Juni 1945	112.622	201.400
29 Juni 1946	45.953	7.800
30 Nov. 1946	39.041	4.800
31 Dec. 1946	47.000 ⁴⁾	7.600
31 Jan. 1947	51.500 ⁴⁾	7.100
28 Febr. 1947	55.800 ⁴⁾	6.200
31 Mrt 1947	48.300 ⁴⁾	5.200
30 April 1947	31.000	3.400
31 Mei 1947	24.100	2.500
30 Juni 1947	19.700	1.800
31 Juli 1947	18.800	1.300

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“.

²⁾ Gegevens van de arbeidsbureaux.

³⁾ Bovendien 105.000 vorstwerklozen uit het vrije bedrijf.

⁴⁾ Bovendien 121.000 vorstwerklozen uit het vrije bedrijf.

⁵⁾ Bovendien 161.000 vorstwerklozen uit het vrije bedrijf.

⁶⁾ Bovendien 28.900 vorstwerklozen uit het vrije bedrijf.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Aug. 1947	15 Aug. 1947
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 893.534.221,10	f 811.931.087,17
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 359.837,82	„ 233.142,38
Kasvorderingen wegens creditverstreking aan het buitenland	—	—
Daggeldening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 390.562.800,79	„ 415.495.144,29
Voorschotten op ultimo Juli 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 75.070.595,84	„ 75.070.595,84
Vordering in rek.-courant op: Nederlands-Indië	„ 689.629.943,42	„ 683.865.860,42
Suriname	„ 38.922.339,72	„ 38.822.339,72
Curacao	„ 694.052,12	„ 409.873,26
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 718.957.521,04	„ 723.857.973,86
Verplichtingen		
Voorschot door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1011.368.800,—	f 1010.268.800,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 2100.000.000,—	„ 2100.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.347,7 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 667 m/m	„ 5680.700.000,—	„ 5650.000.000,—
Daggeldeningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 145.614.080,50	„ 146.173.298,—
Schuld op ultimo Juli 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 5.458.993,02	„ 10.596.990,84
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 470.727.923,16	„ 474.506.169,56
Andere staatsbedrijven	„ 4.056.388,91	„ 4.056.388,91
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3194.336.817,54	„ 3200.879.657,44

Als 39e Publicatie van het N.E.I.

Is verschenen

Dr H. J. Witteveen

Loonhoogte en werkgelegenheid

Prijs f 6,—

(prijs voor leden en donateurs van het N.E.I. f 4,50)

Verkrijgbaar in de boekhandel en bij de uitgevers

De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

◆ Beschikbare krachten ◆

Sociaal-econoom doctorandus

33 jaar, gehuwd, ruime ervaring op het gebied van sociaal en econ. vraagst. en arbeidsleven. Journalistieke capaciteiten. Organisatievermogen. In staat leiding te geven. Representatief. Zeer goede kennis moderne talen, zoekt plaatsing bij bedrijf, bureau of instelling op secretariaat, sociale- of personeelsafdeling.

Br. onder no. ESB 998 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

◆ Vacatures ◆

De Stichting voor de Landbouw roept ten behoeve van het op te richten **Bedrijfspensioenfonds** voor de Landbouw sollicitanten op voor de betrekking van

CHEF DER FINANCIËLE EN COMPTABELE AFDELING

Vereist zijn: grondige theoretische kennis van accountancy, ervaring in het leiden van een omvangrijke financiële administratie en kennis van beleggingszaken.

Brieven met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding en levensloop binnen een week na het verschijnen van deze advertentie te richten aan de Hoofdafdeling Sociale Zaken van de Stichting voor de Landbouw, Raamweg 25—27, Den Haag. Persoonlijk bezoek slechts na uitnodiging.

Bij de gouvernements- en belasting accountantsdienst in Indonesië kunnen geplaatst worden

accountants

en

adjunct accountants

Br. m. uitv. incl. omtr. opl. en praktijkervaring te richten aan Hoofd afd. Aanneming, Kamer 138, Min. v. Overzeese Gebiedsdelen, Binnenhof 7, Den Haag.

Vacatures

DIEPENBROCK & REIGERS N.V.

ULFT

vraagt een

prima kracht ter assistentie voor de administratieve leiding

Vereisten minstens S. P. en praktische ervaring. Moderne Bedrijfsadministratie. (Variabele budgettering) in het bijzonder met de doorvoering in de bedrijfsafdelingen, waarvoor technische inslag gewenst. Leeftijd tot 30 jaar.

Goed gesalarieerde aantrekkelijke en zelfstandige werkkring.
Brieven aan de Directie.

PREIJER & DE HAAN, ACCOUNTANTS
vragen voor hunne kantoren te Amsterdam,
's-Gravenhage en Rotterdam enige

accountants

(N.I.V.A. of V.A.G.A.)

Brieven m. uitv. inlichtingen Museumplein 10,
Amsterdam-Z.

INTERNATIONAL CO-OPERATIVE TRADING AGENCY LIMITED

APPOINTMENT OF MANAGER

Applications are invited for the position of Manager of the Agency. The Administrative Office is in London, and the Manager will be required to reside there. The applicants will be required to have a thorough knowledge of at least French and English and a good commercial knowledge.

Applications stating qualifications, experience, age and salary required should be submitted in both the French and English languages, to be received **NOT LATER THAN 10th SEPTEMBER, 1947, AND ADDRESSED TO:**

SIR ARTHUR MACDONALD, secretary,
INTERNATIONAL CO-OPERATIVE TRADING AGENCY LIMITED,
1, BALLOON STREET,
MANCHESTER 4,
ENGLAND.

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

International Business Machines Corporation New York kondigt 2 belangrijke nieuwe machines aan:

1. IBM Calculating Punch, Type 602,
2. IBM Proof Machine, Type 801.

Vraagt nadere inlichtingen aan:

Internationale Bedrijfsmachine Mij N.V.

Frederiksplein 34, Amsterdam-C., Tel. nrs. 33406, 33656, 31856

Verzendt per

VAN GEND & LOOS

Vervoer in één hand
door 't geheele land

maximum service, minimum kosten

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hennipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart, Prof. N. J. Polak, Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der Valk, Prof. C. A. Verrijn Stuart, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr. F. de Vries.

Abonnementsprijs f 22,50; franco p. post f 23,30; voor studenten f 19.—; franco per post f 19,80.

Abonnementen worden aangenomen door den boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten -V.V.S.-

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden
Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.
Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)